

מפגשי בוקר
לתלמידי כיתות ה-ו:
סיפורים קצרים

כתיבה: לימור אנג'ל-אקסלרוד

מפגש – סיפור קצר

במפגשים אלו נאזין לסיפורים קצרים ממגוון הסיפורת הישראלית, היהודית והאוניברסאלית.

במפגשים יושם דגש על ההנאה מסיפור טוב וממחשבות ורגשות שצפות ועולות בעקבותיו, דבר שיבוא לידי ביטוי במגוון פעילויות שיוצעו בעקבות הסיפור, ולעיתים כהכנה לקריאתו.

כמו כן, החשיפה למגוון הרחב של הסיפורים הקצרים, מאפשר הן הצצה לסוגה ספרותית מרכזית המלווה את התרבות האנושית לאורך שנותיה: החל מסיפורי העמים, דרך סיפורי משלים פילוסופיים, רוחניים, ועד לסיפורים העומדים במרכז היצירה הספרותית המודרנית. אך יש לציין שהצצה זו תיעשה בעיקרה באמצעות החוויה שבהאזנה לסיפור, והשיחה או הפעילות שבעקבותיו, ולא באמצעות ניתוח ספרותי של היצירה.

חשוב לזכור, כוחו של הסיפור הוא לא רק בתכנים שעולים ממנו, אלא בעיקר בדרך שהוא מסופר. ועל כן חשוב להכין את המפגש מבעוד מועד, ולהקריא את סיפור בדומה לדרך שבה מספרים סיפור, ולא כדרך שבה מקריאים מן הכתוב.

מפגש 1: כל ההתחלות...

רקע:

מעריך זה מיועד למפגשים הראשונים של השנה, כשאווירת התחדשות והתחלה ממלאות את האוויר. הוא מתאים הן כמעריך פתיחה לתחילת השנה והן כמעריך פתיחה למפגשי הבוקר העוסקים בסיפורים. ההתמקדות בפתיחת הסיפור מזמינה את הילדים להתוודע לעולמו של היוצר, ללבטים המלווים אותו בכתיבתו ולבחירות שהוא עושה על פניו אלו שיכול היה אולי לעשות. זוהי הזדמנות טובה להציץ אל מאחורי הקלעים של הסיפור שכן שאר המפגשים יביאו את הסיפורים כמות שהם.

פעילות פתיחה:

נבקש מהתלמידים להסתובב בחדר ולמשמע צליל שתשמיע המורה או מחיאת כף, התלמידים צריכים להיעצר ולהתיישב עם מי שסמוך אליהם. אפשר לעשות מספר סבבים לשם ה"חימום" ואז מומלץ להקדים לכך מחוות שונות שהתלמידים עושים כשהמורה משמיע צליל (למשל לתת "כיף", לברך לשלום בסגנון חתולי וכיו"ב) ורק בסבב האחרון לשבת בזוגות. כשהתלמידים יושבים בזוגות, נחלק לכל אחד מהם רצועת נייר וכלי כתיבה ונבקש מהם לספר זה לזה על דבר מה שקרה להם במהלך חופשת הלימודים. נבקש שכל תלמיד שמאזין לחוויית חברו, ירשום על דף את המשפט הראשון שייאמר, בדיוק כפי שנאמר. לאחר ששני הילדים ישתפו זה את זה, הם יעבירו את משפטי הפתיחה שכתבו, לבעליהם.

בתום השיתופים נעודד תלמידים לשתף במשפטים הראשונים שבהם פתחו את תיאורי החופש שלהם. ונזמין אותם לחשוב בלב אם יש להם משמעות למשפט הזה עבורם- האם הוא יכול ללמד אותם משהו על עצמם, על החוויה שעברו, על החוויה שלהם כרגע.

קריאה:

נקרא קטע קצר שכתב הסופר עמוס עוז בספר שכולו עוסק בפתיחות של סיפורים וספרים- 'מתחילים סיפור':

נניח שאתה רוצה לספר סיפור על בחורה אחת מנהריה, מתילדה, שנודע לה כי ביוון יש לה בת דוד אשר עד כה לא ידעה על קיומה. נניח שגם בת הדוד שמה מתילדה. ונניח שמתילדה מנהריה מחליטה לנסוע בספטמבר ליוון כדי לפגוש את קרובתה. אבל מה בא בהתחלה? מתילדה קמה בבוקר? מתילדה בסוכנות הנסיעות? מתילדה בילדותה, אז, כשהיך שלה נתפסה במאוורר? מתילדה מגיעה לאתונה, שוכרת חדר במלון של סוכני תוצרת חקלאית ופוגשת במגדל דבורים ביישן? או אולי להתחיל דווקא בתיאור קורי העכביש במחסן שמתחת למדרגות? מה לכתוב בפרק הראשון? מתילדה נזכרת בעגילים של אמא של סבתא שלה, שגם לה קראו מתילדה? מה להכניס לעמוד הראשון? מה צריכה להבטיח הפסקה הראשונה? מה יהיה המשפט הפותח? "באמצע שביל חיינו תעיתי ביער עד" ? ובעצם, מה תהיה המלה הראשונה בספר, הטביעה השחורה הראשונה על פני הדף הלבן?

עמוס עוז, מתחילים סיפור, הוצאת כתר, 1996, עמ' 8

פעילות בעקבות הקריאה:

נזמין את התלמידים למסע דמיוני בכתיבת "הסיפור שלהם" בשנה הקרובה ונעודד אותם לכתוב משפט או פסקה קצרה שיפתחו את סיפורם. תלמידים שמתקשים לכתוב יכולים להכתיב לחבר או למורה, או פשוט לומר בעל פה.

בתום התרגיל נזמין תלמידים המעוניינים בכך, לשתף בפתיחות שכתבו.

* ניתן ומומלץ לשים מוזיקה שקטה ברקע בזמן התרגיל.

** מטרת התרגיל אינה בהכרח לכוון או "לנחש" את אופיה של השנה שתהיה או לאחל לעצמי דבר זה או אחר. התרגיל מעודד יצירתיות והילדים מוזמנים להבין את המשימה כראות עיניהם וכיד הדמיון הטובה עליהם.

מפגש 2: הפוך בה והפוך בה דכולי בה

פעילות פתיחה¹:

1. נחלק את התלמידים למספר קבוצות (כחמישה-שישה תלמידים בכל קבוצה). לכל קבוצה נחלק מחצית² משירו של ברטולד ברכט- 'הכל משתנה' כשהיא מחולקת לחלקי מילים. משימת התלמידים היא להרכיב מהמילים שבידיהם את הטקסט, לפי ראות עיניהם אך באופן שיהיה מתאים והגיוני מבחינה תחבירית ותוכנית.
* לשם ביצוע המשימה יש לחלק את מילות הבית הראשון גזרות, גליון נייר 3A ודבק לשם הדבקת המילים.
2. נתלה את תוצרי המשימה של התלמידים ונבחן מה דומה ומה שונה.
3. נספר לתלמידים כי המילים שקיבלו לחבר הן חלק משיר שכתב משורר ומחזאי גרמני בשם ברטולד ברכט וקעת נוכל לראות את השיר שכתב לאור מה שעשינו.

נקודות לדיון:

1. בין שני הבתים שבשיר יש הבדל. מהו? איזו גישה משתקפת בכל אחד מהבתים?
2. עם איזו מהגישות אתם מזדהים יותר?

קריאה:

היה היה פעם, במקום נידח, מעבר לכל הימים ומאחורי כל ההרים, חי לו איש חכם מאד וזקן שיבה. אף על פי מיקומו המרוחק של החכם, היו רבים הולכים אליו להתייעץ איתו ולקבל פתרון לבעיותיהם. כל מי שנפגש עם אותו חכם אמר בקול נפעם, נדהם - "חכם זה יודע הכל!".
השמועה נשאה כנפיים והתפרשה לה על פני כל רחבי תבל, שישנו אדם אחד, השוכן לו אי שם, ושיכול לענות על כל שאלה.

אך לא כולם שמחו לשמוע על אותו זקן. 2 אנשים לא יכלו לסבול את העובדה שאותו זקן-אומרים עליו שידוע הכל. לא יתכן! רוחם לא שקטה עד אשר החליטו ללכת בעצמם ולהוכיח לעולם בלי צל של ספק- שאכן אין השמועה נכונה. הם החליטו להכשיל את הזקן ויהי מה!
ארזו השניים את בגדיהם ויצאו לדרך. לאחר חודשי המסע הארוכים והמייגעים הגיעו האנשים לאותו זקן, וקבעו איתו פגישה. כשנכנסו לחדרו והתקדמו לעברו- החזיקו כלוב קטן עם פרפר חי מאחורי גבם. פתח אחד מהשניים ואמר- "שלום אדוני הנכבד... שמענו שיכול אתה להשיב על כל שאלה ולפתור כל קושיה... אם כן- מה מחזיק אתך מאחורי גבי?"
"כלוב עם פרפר חי"- ענה לו החכם בשלווה. השניים נדהמו. איך יתכן?! חשבו לעצמם... ינסו שוב, החליטו. למחרת באו אליו, והפעם- פרפר מת הונח בכלוב. "שלום שלום, התוכל לדעת מה מחזיק אתך מאחורי גבי?" אמר אחד מהם. "פרפר מת, מונח בכלוב"- השיב החכם, ומבט רגוע על פניו. תשובה זו הרתיחה את השניים מזעם. לא יתכן!! לא יתכן שידע כל תשובה! אנחנו נכשיל אותו ויהי מה! תכננו השניים תחבולה.

¹ תרגיל זה מבוסס על מערך שהכינה לירון גיליס מבית הספר המשלב יח"ד מודיעין.
² שירו של ברכט הוא שיר בן שני בתים בהם המילים זהות לחלוטין אך בכל בית סדרן שונה, באופן המשנה גם את משמעותן. בשל כך, סידור המילים מחדש אינו מצריך את השיר כולו וניתן להביא רק בית אחד.

למחרת כשהתקרבו לחדרו קול לגלוג נשתפך מפיותיהם... הפעם נראה לו (!) חשבו....
הפעם, הונח הפרפר בין כפות ידיו של אחד מהם, פרפר חי. אמרו לעצמם- אם יאמר החכם מת-
נשחררנו לחופשי, ואם יאמר חי- נמעכנו למוות. לזה חשבו- וודאי לא ימצא החכם פתרון.
נכנסו לחדר, וחיוך שטני נמרח על פניהם. אמר המחזיק בפרפר- "שלום שוב. לא נטרידך יותר
מפעם זו. רק שאלה אחרונה לנו אליך- התוכל לומר לנו מה בתוך כפות ידי? "
"פרפר", השיב הזקן. "נכון" אמר לו, "אבל איזה פרפר- חי או מת?"
אמר לו החכם: "בידך הדבר, אם תרצה מת הוא, ואם תרצה- חי....".

(מקור לא ידוע)

פעילות לאחר קריאה:

נזמין את התלמידים לשתף בדבר מה מחייהם שהם מרגישים שהוא בידם ודבר מה מחייהם שהם
מרגישים שהוא לא בידם.

נספח למפגש:

השיר 'הכל משתנה' מאת ברטולד ברכט בגרסה מלאה ובגרסה מחולקת:

הכל משתנה

ברטולט ברכט

הכל משתנה. להתחיל מחדש

יכול אדם בנשימתו האחרונה.

אבל מה שארע, ארע. והמים

שמזגת לתוך הים, לא תוכל

לשפך אותם בחזרה.

מה שארע, ארע. המים

שמזגת אל-תוך הים, לא תוכל

לשפך אותם בחזרה, אבל

הכל משתנה. להתחיל מחדש

יכול אדם בנשימתו האחרונה.

יכול אדם

אכל

הכל משתנה

המים שמוזגת לתוך
היין

להתחיל מחדש

בנשימתו האחרונה

לא תוכל

לשפך אותם בחזרה

מה שארע, ארע

מפגש 3: בקטנה...

רקע:

לפנינו סיפור עממי העוסק ביחסו למעשים שלנו ובקשר בין יחסו זה לבין יכולתנו לשנות ולתקן. סיפור זה אמנם עוסק באופן ישיר בחטאים ובתהליך התשובה וחשיבותו (וידי, חרטה, עזיבת החטא ובקשת סליחה) אך ניתן להרחיב את הרעיון העומד מאחורי סיפור זה להתנהלות שלנו באופן כללי בעולם ובחברה. איזה משקל אנו נותנים לפעולות שלנו בעולם? האם יש קשר בין רמת החשיבות שאנו נותנים למעשים שלנו לבין השפעה שלהם על הסובב אותנו?

פעילות במהלך הקריאה³:

נקרא סיפור זה באופן פעיל: במהלך הקריאה יתבקשו התלמידים לבצע משימות שונות הקשורות לנושא.

זמין מספר תלמידים מתנדבים שישתתפו במהלך קריאת הסיפור בתור הדמויות המופיעות בו. נחלק את התלמידים המתנדבים לשתי קבוצות בעלות מספר שווה. קבוצה א' תייצג את רינה (החוטאת) וקבוצה ב' תייצג את נעמה (המלווה). התלמידים יאזינו לסיפור ויקומו לבצע את המשימות שונות הזקן לשתי הנשים- איסוף האבנים ולאחר מכן, החזרתן למקום.

הסיפור:

היה היה צדיק אחד, ישיש נערץ ומכובד היה על כל הבריות. באו אליו אנשים ונשים להתוודות לפניו על חטאיהם, לבקש ברכתו וללמוד מדרכיו. פעם באו לפניו שתי נשים- רינה ונעמה. התוודתה רינה על חטא כבד שחטאה, ואמרה לצדיק: "כבר הלכתי ובקשתי סליחת האדם שגרמתי לו רעה, ובכל זאת, אין מצפוני נותן לי מנוח. אמנם סלח לי האדם, אך מי יודע אם סלח לי אלוהים. חמור מאד מאד החטא שעשיתי, ובקשתי היא כי גם האלוהים יסלח לי." החריש הצדיק. אחר כך פנה אל האישה השניה ושאל אותה: "ומה לך?" ענתה: "אני רק לווייתי את חברתי, זו שהתוודתה לפניך זה עתה." שאל הצדיק: "ומה רצונך?" ענתה האישה: "לקבל את ברכתך." "יפה מאד," אמר הצדיק, "ברכתי נתונה לך. כנראה שלהתוודות אין לך צורך." אמרה לו האישה: "אין דבר מכביד על מצפוני, ברוך השם, אם חטאתי, הרי אלה רק חטאים פעוטים, עברות קלות, ולא כדאי אפילו לגזול זמנך בסיפורן: אלו הן עבירות של מה בכך."

נבקש מהתלמידים להציע רעיונות – מה יכול היה להיות החטא החמור שעשתה רינה ומה יכולים היו להיות החטאים הקטנים של נעמה. נכתוב את ההצעות על הלוח ונמשיך בקריאה. בהמשך נשוב ונבחן הצעות אלו בשנית.

אמר הצדיק הישיש לאישה הראשונה: "ראיתי כי נכנע לבבך לפני האלוהים ולכן זאת עשי, ביתי: צאי אל מעבר לגדר ביתי. בקשי והביאי לי אבן גדולה ככל שתוכלי שאת, כי גדול החטא שחטאת." ואל השניה פנה ואמר: "צאי גם את, וצברי אבנים קטנות, כי עבירותייך קטנות היו." יצאו השתיים ועשו כמצוותו.

³ התלמידים יבצעו את הפעולות המתוארות בסיפור ובכך יחוו הלכה למעשה את "הניסוי" שעורך החכם ואת הלקח הנלמד ממנו.

נזמין מספר תלמידים מתנדבים לצאת לאסוף אבנים- מחצית יאספו אבן אחת גדולה ומחצית יאספו לפחות 10 אבנים קטנות.

חזרה האחת והביאה אבן גדולה, והשניה הביאה שק מלא צרורות אבן קטנים. העביר הישיש את עיניו על פני האבן והצרורות ואמר: "היטבתן לעשות. ועתה הואילו בטובכן ושימו את האבן והצרורות שצברתן במקום שמימנו לוקחו וחזרנה אלי – אז אגיד לכן את דברי."

התלמידים שהתנדבו יתבקשו לחזור לחצר להחזיר אף הם את האבנים שאספו למקומן.

* מומלץ להגביל בזמן את המשימה ולבקש לחזור גם אם לא הצליחו...

** כשהתלמידים יחזרו מהמשימה נעמוד על תוצאות הניסוי ומשמעותן.

הלכו השתיים לעשות כדבריו. הראשונה מצאה בקלות את המקום שממנו לקחה את האבן הגדולה והניחה אותה שם. והשניה טרחה ועמלה ולא יכלה בשום אופן להחזיר את האבנים הרבות למקומן. חזרה אל הישיש עם משא האבנים הקטנות. אמר הזקן: "עתה אגיד לכן את דברי." "את הראשונה, הנחת את האבן הגדולה במקומה, כי זכרת מהיכן ומנין לוקחה, כך גם עניין העוון שלך. זכרת את עוונך הגדול ועינית את נפשך, נשאת בתוכחות אנשים, שנזפו בך, ובתוכחות מצפונך שלא נתן לך מנוח, התביישת בחטא ורצית לשוב בתשובה ולא התביישת להתוודות עליו, והאלוהים סלח לך."

"ואת, בעלת האבנים הקטנות, חטאת לכאורה חטאים קלים, פעוטים ושונים, והם לא הכבידו על לבך ולא הכאיבו לך, לא זכרת אותם ולא התחרטת עליהם, גם לא תקנת את מעשייך ואיך יסלח לך אלוהים?"

(סיפור מאת יהודי סוריה, מתוך חג לעם, ד"ר אליעזר מרכוס)

פעילות לאחר קריאה

אפשרות א-

נזמין את התלמידים להתבונן מחדש ברשימת החטאים שהציעו לכל אחת מהנשים ונבחן האם ניתן לדעתם להעביר חטאים מצד אחד למשנהו וכיצד היה מוצג החטא דרך העיניים של כל אחת מהנשים. * ניתן ומומלץ לעשות תרגיל זה כך שהילדים מגלמים את הדמויות ומדברים על החטא שנבחר בהתאם לגישתן.

אפשרות ב-

נזמין את התלמידים לעשות פעולה דומה לזו שהזקן עשה עם שתי הנשים, אך מכיוון חיובי- התלמידים יבחרו אבן אחת או יותר (באפשרותם להתייחס לגודל האבן בדומה לבקשת הזקן או להתעלם מכך) ויכתבו עליה תכונה חיובית או מעשה טוב, שהם מוצאים בהתנהגות שלהם במבט לאחור.

* לטובת הפעילות מומלץ להביא מועד חלוקי נחל יפים וטושים לצביעה.

** פעילות זו מציעה גישה שונה לתיקון המידות והתשובה- גישה המעצימה את הטוב שבאדם וסומכת על כך שבדרך זו האדם ימשיך ויעשה טוב. אפשר ורצוי להתייחס לאחר הפעילות לנושא זה ולברר עם התלמידים איזו מהגישות טובה יותר בעיניהם.

מפגש 4: החטא ועונשו

רקע:

מפגש זה רצוי לקיים בסמוך ליום הכיפורים. הסיפור שלפנינו מזמן מפגש מיוחד עם אימת יום הכיפורים הקמאית והראשונית ביותר שייתכן שהילדים חשים בה או חשו בה בעבר- זו המעמידה את האדם כמי שיש בכוחו, על ידי חזרה בתשובה (ובאופן ספציפי וקונקרטי יותר- צום), להשפיע על גורלו. זהו סיפור שמזמן מפגש עם אמונות שיש לנו בחיים אודות סיבה ותוצאה של התרחשויות ובמיוחד אסונות. ולבסוף, זהו סיפור המאפשר מפגש עם פן נוסף המתלווה ליום כיפור- מלחמת 1973, שפרצה ביום הכיפורים והוסיפה מאז ליום זה, גם את זכר מלחמה קשה וטראומטית זו, לזיכרון ולתודעה המשותפים של עם ישראל.

הסיפור, המתאר את החוויה האישית של השפית שרי אנסקי, מופיע בתוך ספר בישול שהוציאה לצד אחד המתכונים המתקשר לסיפור. שילובו של סיפור זה בספר העוסק באוכל ובאכילה, מעניין ומיוחד שכן הוא מפגיש בין ניגודים- צום ואכילה, מוות וחיים. הבחירה להכניס את המתכון לסלט שיושב בבסיס הטראומה האישית של הכותבת, מלמד אולי על התמודדות, החלמה ובחירה בחיים.

הסיפור:

יום כיפור היה חג שאהבתי מאוד. כל תושבי השכונה, בבגדים לבנים ובעלי התעמלות, היו עולים בתהלוכה נהדרת על ההר של האוניברסיטה העברית. שם, בתוך מבנה בצורת כיפה לבנה, היה בית הכנסת שלנו. הגדולים היו מתפללים, ואנחנו, הילדים, היינו משתוללים, מטפסים על הכיפה, מנסים לצום, מראים זה לזה את הלשון היבשה ומשחקים במחבואים.

מתחת למבנה בית הכנסת היה ספסל אבן, מוסתר בין השיחים, שהשקיף על השכונה שלנו. שם הייתי מתחבאת ומבקשת בקשות מאלוהים. גם כשגדלתי והפסקתי לשחק מחבואים, המשכתי לשבת על אותו ספסל ולבקש בקשות.

ביום כיפור של שנת 1973 ביקשתי שם מאלוהים שימצא לי חבר. באותו רגע גילה אותי אחי הגדול ראובן ושאל עם מי אני מתלחשת. גיליתי לו. אבל לא גיליתי את הבקשה המיוחדת הזאת, כי ידוע שאם מגלים את הבקשות, הן לא מתקיימות.

אחר כך שאלתי אותו מה הדבר שהכי בא לו לאכול עכשיו. הוא לא רצה לגלות, ואפילו כעס קצת, אבל אחרי שהתחננתי הוא אמר: "סלט ירקות קצוץ דק, עם הרבה שום, מיץ לימון, פטרוזיליה ופלפל חריף קטן."

אחרי שהלך, ירדתי מההר דרך השדות, כדי שלא יראו אותי, והכנתי לי סלט כזה. לא מצאתי פטרוזיליה במקרר, אז קטפתי בגינה של השכנים. אם כבר חטא, אז נוסף גם פשע.

בזמן שאכלתי, צלצל הטלפון. רעדתי מפחד. הייתי בטוחה שזה אלוהים, שרוצה להגיד לי שהוא הולך להעניש אותי. אז לא ענית. החבאתי מהר את הקליפות של הירקות, שטפתי, ניגבתי

והחזרתי את הכלים למקום. אבל אז שוב צלצל הטלפון. מישהו ביקש לדבר עם אחי הגדול. אמרתי לו שהוא בבית הכנסת, והוא אמר שארוץ לשם מיד ואגיד לו להתקשר דחוף ליחידה שלו ושארשום מספר טלפון. אמרתי לו שאני לא יכולה לרשום כי זה יום כיפור. ואז הוא כמעט צעק, "אל תבלבלי את המוח, יום כיפור בוטל! תביאי עט ותרשמי."

עם הפתק ביד רצתי לבית הכנסת. "יום כיפור בוטל", צעקתי לכולם. לאחי אמרתי לרוץ הביתה ולהתקשר ליחידה שלו. הוא הסתכל לי עמוק בעיניים ואמר: "את אכלת סלט". זה היה הדבר האחרון שאמר לי. הוא לא חזר יותר הביתה לעולם.

ראובן גבריהו ז"ל, כ' באייר תש"ז (22.4.1947) - הושענא רבא תשל"ד (17.10.1973)

הצעות לפעילות בעקבות הקריאה:

אפשרות א-

נזמין את הילדים לכתוב על הלוח או על פלקט גדול תלוי מראש, כל מה שעולה ומתעורר אצלם בעקבות הסיפור - שאלה, מחשבה, מילה, הרהור, רגש. חשוב שהפעילות תעשה בשקט. ניתן לאפשר לתלמידים לכתוב במקביל או אחד אחרי השני כהליך שנבנה.

אפשרות ב-

נזמין את התלמידים לכתוב על גבי דף אישי תחושות, מחשבות, שאלות וכיו"ב שהתעוררו בו בעקבות הסיפור ולאחר מכן ניתן לתלות את הדפים והתלמידים מסתובבים וקוראים בשקט את מה שתלוי.

* אפשרות א מזמנת רב שיח, מעין דיאלוג שנבנה בין התלמידים ואילו אפשרות ב מאפשרת דיאלוג פנימי שאינו מושפע מהסובבים.

שאלת דיון:

הסיפור שקראנו מופיע בתוך ספר בישול שהוציאה המספרת (שפית במקצועה) לצד הוראות הכנה לסלט הירקות המופיע בסיפור. מה דעתכם על כך? מדוע לדעתכם היא בחרה לעשות זאת (בכל זאת מדובר בסלט ירקות פשוט שכל אחד יודע להכין...)?

מפגש 5: פתוח-סגור-פתוח

פעילות פתיחה:

בתרגיל זה התלמידים יתבקשו לתאר את מה שקרה בחדר עד לתחילת הכתיבה ולכן, על מנת שיהיה "בשר" לפעילות, ניתן לדקה- שתיים לחלוף בטרם נכנס את כולם לפעילות המפגש. נחלק לתלמידים דפים וכלי כתיבה ונבקש מהם לתאר בכתב את כל מה שקרה בחדר מרגע שנכנסו (המורה).

בתום הזמן שהוקצה למשימה נאפשר למספר תלמידים להקריא את מה שכתבו. נברר כיצד ייתכן שהתיאורים למה שהתרחש היו שונים זה מזה וממה לדעתם נובעים ההבדלים. (בהתאם לרמת השיח והעניין – ניתן לברר עם התלמידים עד כמה האינפורמציה הזו אודות נקודות מבט חדשה להם ולצד זה, עד כמה היא מתקיימת בתודעה שלהם בחיי היומיום.)

נזמין את התלמידים להאזין לסיפור שעוסק, בין היתר, בנקודות מבט ופערים שנוצרים ביניהן.

הסיפור:

זה סיפור על נהג אוטובוס אחד שאף-פעם לא היה מוכן לפתוח את הדלת לאנשים שאיחרו את האוטובוס.

הנהג הזה לא היה מוכן לפתוח את הדלת לאף אחד. לא לתיכונים עצורים שהיו רצים במקביל אליו ותוקעים בו מבטים עצובים ובטח שלא לאנשים עצבניים עם דובונים שהיו דופקים על הדלת בכוח כאילו שבכלל לא איחרו וזה הוא זה שלא בסדר, אפילו לא לזקנות עם שקיות נייר חומות עמוסות מצרכים שניפנפו אחריו ביד רועדת. וזה לא מרשעות שהוא לא היה פותח את הדלת, כי בנהג הזה לא היתה אפילו טיפה אחת של רשע, זה היה מאידאולוגיה. והאידאולוגיה של הנהג אמרה שאם, נניח, העיכוב בהעלאת מישהו שאיחר הוא בקושי חצי דקה, והבנאדם שישאר מחוץ לאוטובוס יפסיד בגלל זה רבע שעה מחייו, זה עדיין יותר משתלם והוגן כלפי החברה לא לפתוח לו את הדלת. בגלל שאת החצי דקה הזאת מפסיד כל נוסע ונוסע באוטובוס. ואם, נניח, יש באוטובוס שישים אנשים שלא עשו כלום לאף-אחד והגיעו לתחנה שלהם בזמן, אז הם ביחד מפסידים חצי שעה, שזה כפול מרבע. זאת היתה הסיבה היחידה

שבגללה לא היה פותח את הדלת אף-פעם. הוא ידע שלנוסעים בכלל אין מושג על הסיבה הזאת, וגם לא לאלה שרצים לידו ומסמנים לו שיפתח. הוא גם ידע שרובם חושבים שהוא סתם מניאק, ושהיה לו הרבה-הרבה יותר קל לתת להם לעלות ולקבל מהם תודות וחיוכים. רק שבבחירה שבין תודה וחיוך, לטובת החברה, לא היה לנהג ספק בכלל שהוא מעדיף את טובת החברה.

לבנאדם שהכי היה אמור לסבול מהאידאולוגיה הזאת של הנהג קראו אדי, רק שהוא, בניגוד לאנשים אחרים בסיפור, אפילו לא היה מנסה לרוץ אחרי האוטובוס מרוב שהיה עצלן ומיואש. אדי הזה היה עוזר טבח בפאב-מסעדה שקראו לו 'ביס-טרו', על שם המשחק מילים הכי מוצלח שהבעלים הטיפש שלו הצליח להמציא. האוכל במקום הזה לא היה משהו, אבל אדי עצמו היה בנאדם נחמד. כל-כך נחמד, שלפעמים, כשהיתה יוצאת לו מנה לא מוצלחת במיוחד, הוא היה מגיש אותה בעצמו לשולחן ומתנצל. זה היה באחת ההתנצלויות האלה שהוא פגש את האושר, או לפחות את הסיכוי לאושר, בצורה של בחורה שהיתה כל-כך חמודה שניסתה לגמור את

הרוסט-ביף שהכין לה עד הסוף, אפילו שאדי ידע שהיה לו טעם של סוליה, בשביל שלא ירגיש רע. והבחורה הזאת, היא לא הסכימה להגיד לו את השם שלה או לתת לו טלפון, אבל היתה מספיקה מתוקה בשביל להסכים להיפגש איתו למחרת בחמש באיזשהו מקום שיקבעו מראש. הדולפינריום, אם להיות יותר מדויק.

לאדי הייתה מחלה. מחלה שבגללה החמיץ כבר די הרבה דברים בחיים. היא לא היתה מסוג המחלות שמתנפחים לך הפוליפים או משהו, אבל היא בכל זאת עשתה לאדי כבר הרבה מאוד נזק. המחלה הזאת גרמה לו תמיד לישון עשר דקות יותר מדי, ושום שיעון מעורר לא יכול היה עליה. בגללה גם היה מאחר תמיד לעבודה ב'ביס-טרו', בגללה ובגלל הנהג שלנו, זה שהעדיף את טובת החברה על פני חיזוקים חיוביים ברמת הפרט. רק שהפעם, מכיוון שהיה מדובר באושר, החליט אדי לנצח את המחלה ובמקום לישון בצהריים, להישאר עד ולראות טלויזיה, וליתר ביטחון הוא אפילו שם לעצמו ברתק, לא שיעון אחד - שלושה, ועוד הזמין בטלפון השכמה. אבל המחלה הזאת היתה חשוכת מרפא. ואדי נרדם כמו תינוק הרבה לפני 'פיצוחי-קיץ', והתעורר מזיע כולו לתוך צווחה מחרישת אוזניים של טריליון-מיליון שעונים, עשר דקות יותר מדי מאוחר. אדי יצא לרחוב בבגדים שאיתם ישן והתחיל לרוץ לכיוון תחנת האוטובוס. הוא כבר לא זכר איך רצים, והרגליים שלו התבלבלו קצת בכל פעם שעזבו את המדרכה. הפעם האחרונה בחיים שלו שרץ היתה לפני שגילה שאפשר לברוח משיעורי התעמלות, שזה בערך כיתה ו'. רק שבניגוד לשיעורי ההתעמלות ההם, הפעם הוא רץ בכל הכוח. כי הפעם היה לו גם מה להפסיד. וכל הכאבים בחזה והציפצופים של ה'נובלס' היו קטנים אליו במרדף אחרי האושר. הכל, בעצם, היה קטן עליו חוץ מהנהג שלנו של קו 62 שבדיוק סגר את הדלת והתחיל להישלף מהתחנה. הנהג ראה את אדי במראה, אבל כמו שכבר אמרנו היתה לו אידאולוגיה, אידאולוגיה הגיונית שיותר מהכל הסתמכה על רדיפת צדק וחשבון פשוט. רק שלאדי לא היה איכפת מהחשבון הזה, פעם ראשונה בחיים שלו שהוא באמת רצה להגיע בזמן, ובגלל זה המשיך לרדוף אחרי האוטובוס, אפילו שלא היה לו סיכוי.

באופן פתאומי המזל של אדי החליט לעזור לו, אבל רק חצי, כי מאה מטר אחרי התחנה, היה רמזור, והרמזור, שניה לפני שהאוטובוס הגיע, התחלף לאדום. אדי הצליח להדביק את האוטובוס ולגרור את עצמו עד הדלת של הנהג. הוא אפילו לא דפק על הזכוכית, מרוב שלא היה לו כוח, רק הסתכל בנהג בעיניים רטובות, ונפל על הברכיים, מתנשם וחנוק. זה הזכיר לנהג משהו. משהו מפעם. עוד מהתקופה שלפני שרצה להיות נהג אוטובוס. כשעוד רצה להיות אלוהים.

הזכרון הזה היה קצת עצוב, כי הנהג לא נהיה בסוף אלוהים, אבל גם שמח, כי הוא נהיה נהג אוטובוס, שזה הדבר השני שהכי רצה. ופתאום הנהג נזכר איך פעם הבטיח לעצמו שאם בסוף יהיה אלוהים הוא יהיה רחום וחונן ויקשיב לכל ברואיו. וכשראה את אדי ממרומי כיסא הנהג שלו, כורע ברך על האספלט, הוא פשוט לא יכול היה יותר, ולמרות כל האידאולוגיות והחשבון הפשוט, פתח לו את הדלת. ואדי עלה ואפילו לא אמר תודה מרוב שלא היה לו אויר.

את הסיפור הזה הכי כדאי להפסיק לקרוא כאן, כי למרות שאדי הגיע לדולפינריום בזמן, האושר בסוף לא בא, בגלל שהיה לה חבר. רק שמרוב שהיתה חמודה לא היה לה נעים להגיד את זה לאדי, אז היא העדיפה להבריז. אדי חיכה לה על הספסל שקבעו כמעט שעתיים. בזמן שישב הוא חשב לעצמו מחשבות מבאסות על החיים ואחר-כך גם הסתכל על השקיעה, שהיתה יחסית מוצלחת, וניזכר בהתכווצויות שרירים שהוא הולך לקבל עוד מעט. בדרך חזרה, כשכבר ממש התחשק לו להגיע הביתה, הוא ראה מרחוק את האוטובוס שלו עוצר בתחנה ומוריד נוסעים, וידע שגם אם היה לו כוח וחשק לרוץ, הוא בחיים לא היה משיג אותו. הוא המשיך ללכת לאט, מרגיש

איזה מליון שרירים עייפים בכל צעד, וכשהגיע בסוף לתחנה, ראה שהאוטובוס עוד שם, מחכה לו. והנהג, למרות כל המילמולים הכועסים וההפצרות הקולניות של הנוסעים, חיכה שאדי יעלה ולא נגע בדוושה של הגז עד שמצא מקום לשבת. וכשהתחילו לנסוע, שלח לאדי איזה קריצה עצובה במראה שהצליחה להפוך את כל העניין הזה לכמעט נסבל.

(סיפור על נהג אוטובוס שרצה להיות אלוהים' מאת אתגר קרת, מתוך "הקייטנה של קנלר", הוצאת כנרת, זמורה-ביתן, 1998)

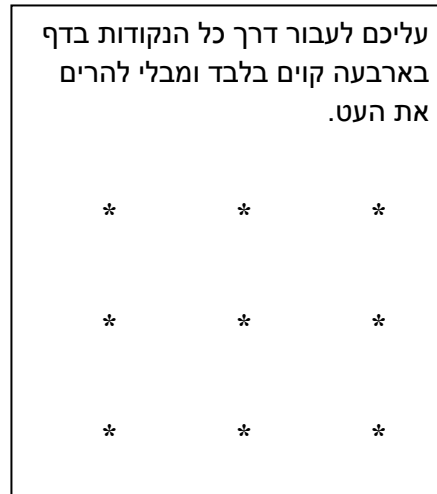
פעילות סיכום:

נזמין את התלמידים לשתף באירועים ומעשים שבהם היה פער בין האופן שבו הם תפשו את הדברים, לאופן שבו אחרים תפשו אותם.

מפגש 6: תתחדשו

פעילות פתיחה:

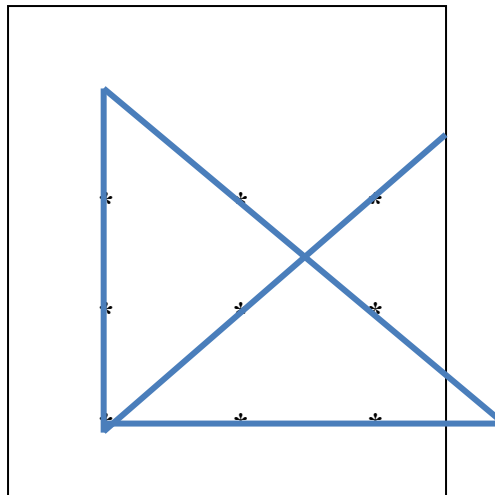
נחלק לתלמידים דפים ובהם החידה הבאה:

- המפתח לפתרון החידה הוא לשנות את הנטייה שלנו לנסות פתרונות רק בגבול הדמיוני שנוצר בין הנקודות ו"לצאת מהקווים". התרגיל מפגיש אותנו עם היכולת שלנו לחשוב על דברים בצורה רעננה, שאינה מקובעת להנחות מוקדמות וכן עם הנכונות שלנו פשוט לנסות שוב ושוב עד שנצליח.

[אם רוצים לשדרג את החידה הזו במקרה שהתלמידים מכירים, אפשר לבקש מהם לעבור דרך כל הנקודות – באמצעות נקודה אחת בלבד, שאינה גדולה יותר מיתר הנקודות. (ואז צריך לקפל בעצם את הדף כך שכל הנקודות יהיו זו מעל זו).

פתרון החידה:

הסיפור:

כשהייתי קטן אהבתי מאוד את הקרקס. במיוחד אהבתי את החיות, ומכל החיות אהבתי את הפיל. במשך ההופעה הציג היצור הענקי הזה את כישוריו. בהפסקה שבין ההופעות היה הפיל קשור בשרשרת ליתד שהייתה נטועה באדמה. היתד לא הייתה אלא חתיכת עץ לא גדולה, ורק כמה סנטימטרים ממנה היו תקועים באדמה. למרות השרשרת הכבדה והחזקה, היה ברור לי לחלוטין, שהחיה הזאת, שיכולה לעקור עץ שלם מהשורש ללא קושי, יכולה בקלות רבה למשוך את היתד הקטנה מהאדמה ולברוח. התעלומה הייתה ברורה וגלויה לעין: מה מחזיק אותו שם?

כשהייתי בן חמש או שש סמכתי עדיין על חכמתם של המבוגרים, שלשאלתי ענו, כי הפיל לא בורח משום שהוא פיל מאולף. שאלתי את השאלה המתבקשת: אם הוא מאולף, אז למה בכלל צריך לקשור אותו? לא זכור לי שקיבלתי תשובה הגיונית. עם הזמן שכחתי את תעלומת הפיל והינד, אך לפני כמה שנים פגשתי מישהו מספיק חכם שידע את התשובה: "הפיל לא בורח כי הוא קשור ליתד דומה מאז שהיה צעיר מאוד". עצמתי עיניים ודמיינתי את הגור הקטן, רגע אחרי שנולד... אני בטוח שאז הפילון דחף, משך, הזיע ועשה הכול כדי להשתחרר, אבל לשווא! הינד הייתה חזקה ממנו. אני מוכן להישבע שהפילון היה נרדם מותש מהמאמצים כדי לקום למחרת היום ולנסות להשתחרר, וכך גם ביום שאחרי ובהם שאחריו. עד שהגיע היום, יום איום ונורא בחייו של הפילון, שבו השלים עם חוסר האונים שלו ונכנע לגורלו. מוסר ההשכל אינו מיועד לפילים בלבד! הפיל החזק והגדול הזה שאנחנו רואים בקרקס אינו בורח כי הוא מאמין שהוא אינו יכול. הוא זוכר את אי יכולתו ואת תחושת חוסר האונים שהפנים מעט אחרי שנולד. הדבר הנורא ביותר הוא שהפיל מעולם לא הטיל ספק של ממש בתכונה זו, הוא אף פעם לא ניסה לבחון את כוחו מחדש.

(משל הינד והפיל/ חורחה דמיאן)

מפגש 7: מנוחה נכונה

פעילות פתיחה:

נזמין את התלמידים לעבור דמיון מודרך (מפורט דמיון מודרך לדוגמא בסוף המערך) נקיים את הפעילות במידת הניתן תוך הקשבה אמפטית לקשיים שייתכן שחלק מהתלמידים יחוו (חשוב לעודד את התלמידים להשתתף אך אין לחייב אותם).
בתום הפעילות נזמין את התלמידים לשתף בתהליך- האם היה להם קל להתמסר להרפיה ומדוע.
נזמין את תלמידים לתאר דרכים נוספות שמאפשרות להם "לנקות את הראש", להרפות ולנוח.

הסיפור:

זקן אחד היה בשכונתו של משה, איש תם וישר וירא אלקים וסר מרע כאיוב. בירכו הקדוש ברוך הוא בבנים ובנות, בצאן ובקר, בגמלים ואתונות ולא היה חסר חוץ ממנוחת הנפש, ואפילו בלילה בשעה שבני אדם נינוחים נטרד לבו ולא מצא מרגוע.

כשעמד משה לעלות שנייה למרום לקבל לוחות אחרונות, הלך אותו זקן אצלו ואמר לו, "אדוני משה אתה יודע שמיום שעמדתי על דעתי שמרתי פקודיך ולא חיסרתי ממצוותיך. כשהוצאת את ישראל ממצרים ועדיין לא החמיץ בצקי נשאתי אותך בצרור בשמלתי על שכמי והלכתי אחריך במדבר ארץ לא זרועה ולא התמהמהתי אפילו שעה קלה, ואפילו צידה לא עשיתי לי. רדפו אחרינו מצרים, שמעתי בקולך וקפצתי לתוך הים. ועדיין לא ידעתי שנעבור את הים בחרבה והמים יכסו את חיל פרעה. כשהושיע הקדוש ברוך הוא את ישראל מיד מצרים ועלה בלבך לשיר שירה הגבהתי צוארי ועניתי אחריך כנער העונה אחר רבו. הלכנו שלושה ימים במדבר ולא מצאנו מים ינקתי את אצבעי כתינוק ולא אמרתי כלום. באנו למרה ולא יכולנו לשתות מים ממרה כי מרים המה, לא הייתי בין אותם שהלינו עליך לאמר מה נשתה. וכן כל הימים איני בא עמך בטרוניא שהוצאת אותי מסיר הבשר ממצרים, אלא אני מלקט את המן ואיני מותיר ממנו עד בוקר ואיני דואג שמא למחר אין המן יורד ונמצאים אני ובני ביתי מתים ברעב, מפני שאני מכוין לבי לאבינו שבשמים, כשם שלימדת אותי. עלית למרום לקבל תורה ובוששת מלחזור ונקהלו ישראל על אהרן ועשו להם עגל, לא הייתי באותו מעשה. עכשיו שאתה עולה למקום לקבל לוחות שניות באתי לבקש ממך, בקש עלי לפני הקדוש ברוך הוא דבר אחד."

אמר לו משה, "מהו?" אמר לו, "איני מבקש לא על עושר, ולא על בנים, ולא על פרותי שיהיו נשמעות לחורש ולא על קצירי שלא ייבש ולא על אסמי שיתברכו, אלא מה אני מבקש? מקצת מנוחה אני מבקש. בבקשה ממך משה אל תשכחני שם למעלה. ואם כחול ארבה ימים לא אשכח את חסדך." אמר לו משה, "עד שלא אמרת לי כבר הסכמתי לבקש עליך."

עלה משה למרום וקיבל את הלוחות האחרונות. כשהגיעה שעתו לרדת אמר משה לפני הקדוש ברוך הוא, "רבונו של עולם, אדם אחד יש בשכונתי זקן כשר וירא אלקים. בבקשה ממך אם אתה רוצה לעשות לי טובה, המצא לו לאותו זקן קצת מנוחה."

אמר לו הקדוש ברוך הוא למשה, "בן עמרם דבר שאי אפשר אתה מבקש". אמר משה, "חס ושלום שיש תשות כוח למעלה? כלום לא כתבת בתורתך 'היד ה' תקצר?' אמר לו הקדוש ברוך הוא למשה, "כל מה שבראתי בראתי לששה ימים, ואילו מנוחה לא בראתי."

ביאורי מילים:

לא חיסרתי ממצוותיך = עשיתי את כל מה שציווית; שמלתי = בגדי; ארץ לא זרועה = מקום שאינו מיושב בבני אדם, מדבר; הלינו = התלוננו; טרוניא = תלונות; עד שלא אמרת... = עוד לפני שסיימת לדבר כבר התרציתי לבקשתך; תשות כוח = עייפות (משה חושש שמא אלוהים לא יכול היענות לבקשתו מפני שאין בכוחו לעשות כן).

אפשרות לדין:

ניתן לקרוא עד לבקשת משה ולהזמין את התלמידים לשער מה עונה לו אלוהים. לאחר מכן לקרוא ולברר מה פשר התשובה, מדוע המספר בחר לשים בפי אלוהים הכל יכול תשובה מוזרה שכזו.

דוגמא לדמיון מודרך:

התרגיל כולל רצף של 3 שלבים, שכל אחד מהם, וגם כל שילוב ביניהם, יכול להוות תרגיל בפני עצמו. ניתן לשים מוסיקה שקטה ברקע (עדיף מוסיקה שמיועדת לתרגילי הרפיה והרגעות):

שלב א' – התמקמות:

נמצא לעצמנו תנוחה נוחה, רצוי בישיבה על הכיסא עם גב זקוף. ישיבה כזאת מביאה לערנות ולמיקוד. מי שלא יכול לשבת עם גב זקוף - יכול לעשות את התרגיל על המזרון בשכיבה על הגב. כדאי להוריד משקפיים. שבו נוח בתנוחה סימטרית, בלי לשלב ידיים ורגליים. הגב ישר, נשען על הכיסא, שתי כפות רגליים שטוחות על הרצפה, ידיים על הברכיים. בשכיבה על הגב - רגליים נפרדות זו מזו, ידיים לצדי הגוף. עוצמים עיניים.

שלב ב' - התמקדות בנשימה:

נושמים בטבעיות - נשימות ארוכות, ללא מאמץ. מלווים את הנשימה פנימה והחוצה. שמים לב איך האוויר עובר בתוך הגוף. הנשימה זורמת בקלילות. ניתן לנשימה לרדת כמה שיותר כלפי מטה, לשקוע. ננשוף נשיפה ארוכה, ללא מאמץ. ושוב נשימה ארוכה ונשיפה. נדמיין, איך עם כל נשימה מתמלא הגוף ברוגע ובשלווה, ועם כל נשיפה משתחרר המתח - שכבה אחרי שכבה.

שלב ג' - הרפית הגוף:

נתחיל לעבור בדמיון על כל חלקי הגוף, מהרגלים ועד הראש, ולהרפות אותם. נביא את המודעות אל כפות הרגלים, נשחרר את המתחים, נרפה את השרירים. שוקיים - משחררים את המתחים, מרפים את השרירים. עוברים לאט-לאט על ברכיים, ירכיים, שרירי האגן, מותניים - משחררים את המתחים, מרפים את השרירים. מרפים את כל פלג הגוף התחתון. נעלה לאורך עמוד השדרה עד הראש, לאט-לאט, חוליה אחר חוליה. שרירי הגב משתחררים. משחררים את המתחים. השכמות משתחררות.

הבטן רפויה ורכה, הנשימה עוברת בקלות. נכנס אל תוך חלל הבטן ונרפה מבפנים. אזור בית החזה נפתח ומשתחרר, מאפשר נשימה חופשית. עוברים על יד ימין - מהכתף אל כף היד. כף היד כבדה, חמימה ורכה. יד שמאל. ידיים כבדות.

כתפיים שמוטות ורפויים. הגרון והצוואר משוחררים. נאפשר ללסת התחתונה ליפול, הלשון רפויה. שרירי הפנים משתחררים: הפה, השפתיים, האף, לחי ימין, לחי שמאל, עין ימין, עין שמאל, הגבות, המצח - משחררים את המתחים, מרפים את השרירים. המצח נהיה חלק. נדמיין ידיים אוהבות ורכות על המצח. הן מלטפות את שער הראש מהמצח אחורה בתנועה איטית ורכה. גל של חמימות נעימה עובר מהקדקוד עד לכפות הרגליים: ראש, כתפיים וידיים, בית החזה והגב, הבטן, האגן, ירכיים, ברכיים, שוקיים, כפות רגליים. ועוד פעם. כל אחד יאמר לעצמו:

גופי כבד ורגוע, אני נושם בקלות, אני רגוע ושלו.

נישאר במצב זה דקות אחדות, תוך הקשבה לנשימה הנכנסת והיוצאת בקצב טבעי.

שלב ד' - דמיון מודרך:

נדמיין את עצמנו ליד נחל של מים חיים, הזורמים ממקור כל הרפואות. מים אלו מרפאים, מנחמים ומחיים. נכנס למים, אט-אט, ונחוש את כוחם המחדש והמרפא. נשכב בתוך המים, נזרים אותם על כל חלקי הגוף, מהראש אל הרגליים. המים זורמים בתוך גופינו בקרירות נעימה, מטהרים ומרפאים כל איבר ושותפים איתם הלאה את כל המתחים, הדאגות והלחץ. נחוש, איך המים מרגיעים ומרפאים את גופנו ואת נפשנו. שלוה ורגוע עוטפים אותנו. הנשימה קלילה וארוכה. מעלינו שמש נעימה וחמימה. קרניה מכילות את כל האנרגיה הדרושה לרפא ולאזן את גופנו ואת נפשנו. קרני השמש החמימות חודרות דרך צמרות העצים אל גופינו, מאירות ומחיות אותנו. הגוף מתמלא באנרגיה, בכוח החיים, בשמחה. נראה את עצמנו יוצאים מהמים, גופנו בריא ושופע חיים. חיוך מאיר את פנינו.

כל אחד יומר לעצמו: אני שלוו ורגוע. אני מודה על כל הטוב שיש לי. אני מרגיש מצוין מכל הבחינות.

לאט-לאט, נפקח עיניים ונשים לב מה השתנה בינתיים בגוף ובהרגשה.

מפגש 8: "סוף מעשה במחשבה תחילה" (מתוך הפיוט "לכה דודי")

פעילות פתיחה:

נחלק את התלמידים לשתי קבוצות. שתי הקבוצות יקבלו את אותה משימה אך יתבקשו לבצע אותה בדרך שונה.

המשימה- בניית מגדל גבוה ככל האפשר באמצעות ספגטי (מקלות ארוכים, לא מבושלים, כעשרים מקלות) וחתיכת סלוטייפ באורך 2 מטר (ניתן ללפף על עפרון את האורך המתאים ולתת להם).

אופן הביצוע:

קבוצה א'-	קבוצה ב'-
עליכם לבנות מגדל גבוה ככל הניתן באמצעות מקלות הספגטי ונייר הדבק שברשותכם.	עליכם לבנות מגדל גבוה ככל הניתן באמצעות מקלות הספגטי ונייר הדבק שברשותכם.
שימו לב, לרשותכם עומדות 10 דקות מתוכן- 6 דק' ראשונות לתכנון המגדל והכנת תרשים לבנייה ו-4 דק' נוספות לבניית המגדל על פי התכנון שהכנתם.	שימו לב, לרשותכם עומדות 10 דקות להקמת המגדל. עליכם להתחיל לבנות מיד, ללא תכנון מוקדם.
<u>דגשים-</u>	
א. אין לסטות מהתכנית שתכנתם.	
ב. אין להתחיל לבנות לפני תום 6 הדקות המיועדות לתכנון. נצלו את הזמן בחכמה.	

בתום המשימה נזמין את התלמידים להציג את התוצאות ולשתף בתהליך העבודה-

1. האם היו מרוצים משיטת העבודה שנדרשו לעבוד בה או היו רוצים לשנות משהו באופן ביצוע המשימה- מה ומדוע?
2. כיצד הם נוהגים להתנהל בחייהם, באופן הדומה לשיטת העבודה של קבוצה א' או לזו של קבוצה ב' (האם לוקח להם זמן רב להתכונן לקראת משהו בטרם יבצעו אותו בפועל או שהם מתחילים לפעול מיד ומתקנים תוך כדי תנועה)? אולי בדרך שונה משתי השיטות?

הסיפור:

"עוד משל אחד רגיל היה רבינו (ר' חיים מצאנז ז"ל) לומר:

כפרית אחת ענייה היו לה כמה ילדים. היו מבקשים אוכל ולא היה לה ליתן להם.

פעם אחת מצאה ביצה.

קראה לילדיה ואמרה: ילדים ילדים שוב אין לנו לדאוג. ביצה מצאתי,

ואני הרי בעלת תכלית אני.

לא אוכל את הביצה אלא אבקש מן השכן שיניח לי ליתן אותה תחת תרנגולת רובצת

על ביצים עד שתצא מן הביצה תרנגולת.

הלא בעלת תכלית אני.

ולא נאכל את התרנגולת אלא אושיב אותה על ביצים ויצאו מהביצים תרנגולות.

והתרנגולות אף הם יטילו ביצים הרבה עד שיהיו לנו תרנגולות הרבה וביצים הרבה.

ואני בעלת תכלית אני.

לא אוכל לא את התרנגולות ולא את ביצים, אלא אמכור אותן ואקנה לי עגלה.

והעגלה לא אוכל אלא אגדל אותה עד שתעשה פרה.

ואת הפרה לא אוכל עד שתלד ולדות.

ואף אותם לא אוכל ויהיו לא פרות ועגלים.

הלא בעלת תכלית אני.

ואמכור הפרות והעגלים ואקח שדה.

ויהיו לנו שדות ופרות ועגלים ולא יחסר לנו עוד מאומה.

עד שאותה כפרית מדברת כך ומשתעשעת באותה ביצה נפלה הביצה מידיה ונשברה.

כך אנחנו,

כשבאים הימים הקדושים כל אדם מקבל עליו לעשות תשובה וחושב בלבו כך אעשה

וכך אעשה.

אבל הימים עוברים בהרהורי דברים בלבד ואין המחשבה מביאה לידי מעשה,

ולא עוד אלא שבסוף הוא נופל למטה.

לפיכך צריך אדם להשגיח על עצמו הרבה שלא יפול חלילה.

(מתוך: ימים נוראים/ ש"י עגנון, עמ' כח)

פעילות לאחר קריאה:

נזמין את התלמידים לתאר כיצד היתה ניגשת הכפרית מהסיפור למשימת הספגטי. ניתן להמחז.

מפגש 9: איזהו עשיר?

אודות:

הסיפור שלפנינו לקוח אף הוא מספר בישול, שמלבד המתכונים היפים שבו, הוא משלב זכרונות ילדות וסיפורים מההווה המשפחתי של שמיל הולנד, כותב הספר. זהו סיפור קצר על סוכת סבו וסבתו של שמיל האוצר בתוכו גם מעט מגישתם לחיים, ביחד ולחוד.

פעילות פתיחה:

נחלק לתלמידים כ-10 פתקים לכל אחד ובבקש מהם לכתוב על כל פתק, פריט אחד (ספציפי, לא "חולצה" אלא "חולצת הבייבול שלי") שיש ברשותם. נזמין את התלמידים לפרוש את הפתקים על הרצפה ואז נבקש מהם לברור מהם רק את הפריטים שנחוצים להם למחיייתם. נזמין את התלמידים לשתף הן בבחירות שעשו (והנימוקים לבחירות אלו) והן בתחושות שעלו בתהליך הברירה עצמו.

הסיפור:

סוכה משלך הייתה מקוטלגת אצל סבתא בסעיף "לוקסוס אויף פרוס". למה צריך סוכה משלנו כאשר בלאו הכי רק סבא חייב במצווה, והוא יכול להסתפח כסועד בודד לאחת מסעודות השכנים?! היא נשארה נאמנה לעמדה הזאת עד שיום אחד הורישו להם השכנים שלד של סוכה. לא היה מדובר בסוכה לנצח משוכללת וגדולת מידות, אלא בסוכה שבמקורה התאימה לזנב מרפסת, כפי שהיה מקובל אז בבני ברק. אולם בדירה של סבתא אפילו זנב כזה של מרפסת לא היה, ולכן הוקמה הסוכה בגינת הבית.

הסוכה הייתה פצפונת, מעין סוכה ליחיד בתנאי שהוא רזה מאוד ולא אכפת לו לאכול בעמידה. בתור דפנות הסוכה שלפה סבתא מנבכי הבוידעם ערימה של וילונות קרושה שנקנו בוורוצלב בדרך לארץ ישראל, קנייה פזרנית כחלק מהמאמץ לממש את הכסף המשפחתי שנאסר עליהם להוציאו מפולין. אין צורך לומר שהווילונות עצמם מעולם לא נתלו בדירה בבני ברק (שוב "לוקסוס אויף פרוס"), אבל לצורך מצוות סוכה הועמדו בשמחה.

בליל סוכות מצא סבא את עצמו נעוץ בתוך סוכת צינוק, מוקף כולו במפלי קרושה ככלה ביום חופתה, אוכל את מרק העוף הנצחי באפילה מוחלטת (חשמל בסוכה? נו באמת). למעלה בדירה ישבה סבתא לאור נרות מס' 4 בפמוטי פח ואכלה אותו מרק בדיוק. וככה אכלו את ארוחת החג שלהם, כל אחד לחוד, בלי שמץ בדידות בתוך אהבתם הגדולה.

(שמיל הולנד, שמאלץ, עמ' 38)

פעילות לאחר קריאה:

נקריא לתלמידים את קטע המידע שלהלן, העוסק בתנועת ההאטה הקוראת, בין היתר, לחיי צמצום ברכוש:

הידעתם? ברחבי העולם הולכת וגוברת תנועה הדוגלת בחיים בצמצום. תנועה זו (תנועת ההאטה או המינימליזם), טוענת שרכוש רב שאנשים נוטים לצבור בחייהם באופן שלא רק שאינו מסב

להם אושר, אלא למעשה גורם להם להשתעבד לצבירה נוספת של חפצים ומובילה בסופו של דבר לאומללות וחוסר שביעות רצון מתמשכות. לטענת האנשים הדוגלים במגמה זו, פרידה מחפצים שאינם נחוצים, כולל פריטים נוסטלגיים, משחררת את הנפש ומאפשרת לקיים אורח חיים בריא ושפוי יותר מאחרים. עובדה מעניינת היא שרבים מחברי תנועה זו, הם אנשים בעלי ממון המגיעים ממעמד חברתי גבוה.

נזמין את התלמידים לחשוב מה דעתכם על הרעיון המובע בקטע. ניתן אף להזמין את התלמידים לבחון מחדש את הבחירות שעשו בתרגיל הפתיחה לאור רעיון זה. ניתן גם לשאול - מה לדעתכם היתה סבתא של שמיל אומרת על תנועה זו? או להשלים:

וסבתא fine fe היתה אומרת...

מפגש 10: אי שימוש נלמד

פעילות פתיחה:

נזמין את התלמידים לכתוב על גבי דף –

1. מקרה רע שקרה להם מכל סוג שעולה בדעתם.
2. התגובה המידית שהייתה להם בעקבות מה שקרה.
3. תוצאה כלשהי בהווה (אם ישנה) בעקבות המקרה.

הסיפור (מומלץ לקרוא את הסיפור בשני חלקים לפי המוצג להלן):

אין רגע דל: בשבוע שעבר הכיש אותי נחש צפע. כן, ברצינות, צפע. איך זה קרה לי? הנה כך. בגינה של הבית שלנו במבשרת יש חומת אבן, ועליה צומחת גפן. בשריפה של השנה שעברה נשרפה גם הגפן הזאת, אבל מאז היא התאוששה יפה. הגיע הזמן לטפל בה ולסדר מחדש את הענפים שלה. וזה מה שעשיתי, יום אחד אחרי הצהריים בשבוע שעבר. ואז, כששלחתי את יד שמאל שלי אל מאחורי העלים, סמוך לחומה, הרגשתי דקירה. לא קטנה ולא גדולה, דקירה בינונית כזאת. לא משהו מיוחד.

מוזר, אמרתי לעצמי כשמשכתי את היד בחזרה, הרי אין קוצים על גפנים. לקח לי רגע קצר להבין מה אני רואה כשהסתכלתי על הקמיצה של יד שמאל. היו עליה סימני נשיכה של שיניים קטנות, ושתי טיפות דם מקדימה. זה הכול. ואז, כשהסתכלתי על חומת האבנים, ראיתי אותו, אולי לשנייה, לפני שהחזיר את ראשו לתוך החור שממנו הגיח.

לא היה לי מספיק זמן לזיהוי מדויק, אבל זה היה נחש, והוא נראה לי כמו צפע. בשלב הזה עדיין הייתי ממוקד וצלול. חשוב לקחת זמנים. הסתכלתי בשעון. רבע לשש. רצתי הביתה, הוצאתי גומיה ממגירת המטבח, כרתי אותה בזריזות שלוש פעמים סביב הקמיצה שלי כמו טבעת נישואין מאולתרת, וביקשתי מאשתי שתיקח אותי להדסה עין כרם.

נכנסתי למיון בהליכה, נרשמתי באשנב, ונשכבתי בנחת על מיטה מספר 24. כשהאחות הציעה שאוריד את הגומיה מהאצבע חייכתי באדיבות. כן, אמרתי לה, אני יודע שלא ממליצים לשים חסם עורקים אחרי נשיכת נחש. אני רופא, ואפילו עובד כאן בהדסה. אבל כדאי שנהיה מוכנים עם האנטי-סרום לפני שנוריד את החסם, לא? בקיצור, התנהגתי כמו קצין וג'נטלמן, קר-רוח ורגוע, יותר רופא מחולה. ואז זה נגמר.

את מה שקרה אחר כך אני זוכר בצורה פחות מפורטת, ואולי יותר טוב ככה. כשהורידו לי בזהירות את הגומיה מעל האצבע, והדם חזר אליה, הרגשתי בבת אחת את כל הכאבים שלא הרגשתי בחצי שעה הקודמת. נדמה לי שצעקתי, וזאת היתה רק ההתחלה. כי תוך דקה או שתיים הרגשתי חולה מאוד. זה היה הכי חולה שהרגשתי בחיים שלי, ואני חי כבר הרבה שנים. הרגשתי סחרחורת, התנשמת, הקאתי שוב ושוב, ומצאתי את עצמי עושה עוד דברים שהשתיקה יפה להם. בשלב הזה כבר היו בי שתי אינפוזיות, סביב המיטה עמדו כמה מאנשי צוות המיון והביטו בי בדאגה, ואת הדיון על כמה אנטי-סרום לתת לי, כמו את האשפוז שלי בטיפול נמרץ, אני זוכר באופן חלקי ביותר.

השתחררתי מבית החולים יומיים לאחר מכן, בריא ושלים פרט לאצבע נפוחה ויד שמאל בצקתית וכואבת. המליצו לי לגשת מיד למרפאת ריפוי בעיסוק, ולהתחיל שם טיפול. ואז שמעתי מושג שהכרתי, אבל לא חשבתי עליו מעולם ליותר מכמה דקות: "אי-שימוש נלמד", ובאנגלית -

"Learned non-use"

אחד הסיבוכים השכיחים אחרי הכשות צפע, כך למדתי בשבוע שעבר, הוא אובדן כושר התנועה באצבע וביד הפצועה. ארס הנחש לא גורם לשיתוק לאורך זמן, אבל הכאבים - כן, ועוד איך. בגלל שכל תנועה כואבת, אנשים מתרגלים מהר מאוד "להגן" על הגפה שנפגעה, לא להזיז אותה, ולהסתדר בלעדיה. תוך זמן קצר מאוד ההרגל הזה הופך לטבע, וכושר התנועה של הגפה מצטמצם.

"אי-שימוש נלמד" הוא תופעה שכיחה מאוד. הוא מתרחש לא רק אחרי הכשות נחשים אלא גם בעקבות אירוע מוחי, כחלק ממחלת פרקינסון, כסיבוך של מחלות כאב מסוימות, ועוד. "אי-שימוש נלמד" הוא תמיד נבואה

שמגשימה את עצמה, וזה לא טוב. לפני כ-15 שנים החל חוקר בשם אדוארד טאוב (Taub) לבחון את התופעה בבעלי חיים, והתגליות המדהימות שלו חוללו מהפכה במקצועות השיקום. טאוב מצא שהשינויים שמוותיר אחריו אי-שימוש נלמד מתרחשים גם במוח: בקליפת המוח של כל אחד מאיתנו ישנם אזורים שתפקידם להפעיל את שרירי הגוף, והם מאורגנים בצורה מסודרת מאוד, כמו מפות. פעם חשבו שהמפות האלה קבועות, והן כמעט ואינן משתנות אחרי הילדות, אבל טאוב גילה שזה לא נכון. מספיקים רק כמה ימים של אי-שימוש כפוי או נלמד כדי שהמפות האלה ישתנו, גם אצל מבוגרים, וגם כשלא קיימת מגבלה אמיתית על התנועה.

- נעצור כאן ונזמין את התלמידים להציע פתרונות לבעיה שתואר פרופ' יובל - "אי שימוש נלמד". לאחר מכן נחזור ונקרא את המשך הסיפור.

...מי שלימד את עצמו לא להשתמש בגפה שלו, יהיה לו קשה מאוד ללמוד להשתמש בה מחדש. אי-שימוש נלמד הוא דוגמה לעיקרון שיש לו חשיבות אדירה, לא רק בשיקום גפיים אחרי הכשת צפע, אלא גם בחיים עצמם: "תשתמש בזה או שתאבד את זה" - "Use it or lose it". טאוב גילה שקיימת שיטה פשוטה ויעילה למנוע אי-שימוש נלמד בעקבות נזק לגפה: כל מה שצריך זה לשים בגבס את הגפה השנייה. כן, את השנייה, הבריאה.

ומה יעשה מי שלא רוצה לשים גבס על גפה בריאה (ומי רוצה דבר כזה)? התשובה היא שאותו אדם צריך ללמוד להילחם בכאב. הוא חייב למתוח שוב ושוב את גבולות הסיבולת שלו. הוא צריך להתאמץ ולעשות את מה שקשה לו - להפעיל בכוח ובכאבים את הגפה הפגועה. אחרת הקשה יהפוך לבלתי אפשרי, והגפה הכואבת תהפוך תוך זמן קצר לגפה משותקת.

נדמה לי שיש כאן לקח לכולנו, לקח לחיים עצמם: אם לא נכריח את עצמנו לעשות את מה שקשה לנו, שוב ושוב ושוב - נאבד את היכולת לעשות אותו. זה נכון לגבי כושר גופני, ואת זה כולם יודעים. אבל זה נכון גם לגבי כושר שכלי, וזאת אחת הסיבות שבגללן אני חושב שפרישה לפנסיה היא לעיתים קרובות סכנת נפשות והזמנה לדמנציה.

וזה נכון, לפי דעתי, גם לגבי היכולת לאהוב ולחמול. מי שמרגיל את עצמו להסב את מבטו ולא לראות את החלש, את המופלה, ואת מי שאין לו - האיש הזה יפתח כתם עיוור בתוך נפשו, והכתם העיוור הזה רק ילך ויגדל. אפשר לקרוא לזה התקרנות, אבל אפשר גם לקרוא לזה "אי-שימוש נלמד". ואת כל זה למדתי מנחש צפע.

(דברים שלמדתי מנחש הצפע, פרופ' יורם יובל)

פעילות לאחר הקריאה:

נזמין את התלמידים להתבונן על הכרטיסיות שלהם ולנתח את תוצאות המקרה שקרה להם- האם היה שם "אי שימוש נלמד" או לא. ניתן להזמין תלמיד או תלמידה שבסיפורם היה "אי שימוש נלמד", לשתף במקרה שלהם וננסה כקבוצה להציע תוצאה חדשה לסיפור, ברוח דבריו של פרופ' יובל.

מפגש 11: "ולא הביישן למד" (אבות, ב, ה)

רקע:

הסיפור המקסים שלפנינו מזמן לנו עיסוק נפלא בערך ההתבוננות, האטה ממרוץ החיים, מהצורך להספיק או להצדיק את הלמידה שלנו או הקיום שלנו בכמות נדרשת. זהו סיפור שלקוח מעולם החינוך אך פוגש אותנו גם בחיים בכלל.

פעילות פתיחה:

1. נזמין את התלמידים לספר על חוגים שהם השתתפו בהם בעבר או בהווה (זו יכולה להיות גם נבחרת או קורס לימודי מחוץ למסגרת הלימודים) - נשאל - מה התחום, כמה זמן הם משתתפים, מדוע הם הולכים ומה הם אוהבים בחוג זה.
נברר לאור דבריהם- האם הם תופסים את העיסוק שלהם בחוג כלמידה ובמה זה דומה או שונה מלמידה בבית הספר?
* ייתכן שרבים יצינו את הבחירה בתור הבדל מרכזי, אך כדאי לעודד את התלמידים לחשוב על דברים נוספים הנוגעים לחוויה שלהם ולאווירה.

הסיפור:

לפני שנים פגשתי אדם מיוחד במינו, פרופ' דרור שדה ז"ל. פרופ' שדה היה פיזיקאי ואני שאלתי אותו מדוע בחר בתחום הזה.

הוא סיפר לי סיפור מעניין: בשנת 1943 הוא היה תלמיד כיתה ג' ב"בית הספר לנערים עובדים" בחיפה. היה להם שם מורה לטבע ששמו יעקב איצקוביץ. במשך שנה תמימה לימד המורה איצקוביץ את כיתה ג' ב"בית הספר לנערים עובדים" בחיפה רק על צמח אחד, ששמו העממי הוא "אל תיגע בי" ושמו המדעי הוא "מימוזה ביישנית". לצמח הזה יש תכונה מעניינת: עליו נסגרים במהירות כשנוגעים בו כדי להרתיע את הבהמה שרוצה לאוכלו, וגם בתנאי שרב ובמשך הלילה. ובכן, במשך שנה תמימה, שנת הלימודים 1943 כולה, למדו ילדי כיתה ג' של "בית הספר לנערים עובדים" בחיפה רק דבר אחד – את התנהגותה של המימוזה הביישנית. הם גידלו אותה בחדר הטבע, טיפלו בה, השקו אותה, צפו בה וחקרו אותה. המורה יעקב איצקוביץ גם הוציא אותם אל הכרמל לעקוב אחריה במקום חיותה הטבעי.

פרופ' שדה סיפר לי שאיצקוביץ מינה אותו להיות האחראי על כיבוי האור בחדר הטבע, וכך הוא הבחין בדבר מעניין – שאופן הסגירה של העלים בלילה שונה מסגירתם באור יום. לא אכנס לפרטים, אבל המורה בדק ומצא שמדובר בתגלית של ממש ודאג לפרסמה בעיתון מדעי.

"בכיתה ג' ההיא היינו שמונה תלמידים", סיפר לי פרופ' שדה, "שלושה נעשו מהנדסים, שתיים היו למורות, אחד משפטן ושניים פרופסורים באוניברסיטה. אני מאמין שיעקב איצקוביץ תרם לכך תרומה של ממש".

"האם מישהו מכם עסק בבוטניקה?" שאלתי.

"לא" הוא אמר, "אנחנו לא למדנו ממנו בוטניקה, אנחנו למדנו ממנו לחקור וללמוד ולגלות."

"והמשתתם ללמוד איתו גם בשנים הבאות?"

לא, "אמר פרופסור שדה, " בסוף אותה שנה התלוננו כמה הורים שהמורה יעקב איצקוביץ לימד אותנו רק על צמח אחד ולא הספיק את כל תכנית הלימודים", ומנהל בית הספר פיטר אותו.

(הסופר מאיר שלו משתף בסיפור המרגש של פרופסור דרור שדה והמורה לטבע יעקב איצקוביץ. מתוך האתר: הגיע

זמן חינוך)

<http://www.youtube.com/watch?v=g0LFBM3hOLs> : המימוזה הביישנית בפעולה:

שאלות לשיחה בעקבות הקריאה:

האם המאפיינים של השיעור בבוטניקה דומים למאפיינים של שיעור או של חוג?

האם יש בעיניכם מקום בבית הספר לתהליך עבודה מסוג זה?

מפגש 12: "ולא הקפדן מלמד" (אבות, ב, ה)

פעילות פתיחה:

נחלק לתלמידים דפי שורה לכתיבה ונזמין את התלמידים לכתוב לעצמם - מקרה משמעותי (חיובי או שלילי) שקרה להם במהלך של שנות חייהם בבית הספר, עם מורה שלהם, כפי שהם חוו אותו מנקודת מבטם.

בתום הכתיבה נחלק דפים חלקים ונבקש מהם לברור מתוך התיאור 3-4 מילים שמשקפות בעיניהם בצורה הטובה ביותר את המקרה ואת החוויה שלהם בעקבותיו (זו יכולה להיות כל מילה, לאו דווקא רגש. למשל קלמנטינה). נזמין את התלמידים "לשחק" עם הגודל של המילים, הגופן, המיקום על הדף ועוד (לעטר את המילים, להוסיף להן הבעות ועוד) כראות עיניהם.

נזמין את התלמידים לשתף בתוצרי המילים. אפשר לבדוק אילו תחושות התעוררו מהתוצרים שהוצגו, כפרטים וכקבוצה.

הסיפור:

הפסקת עשר, תחילת החורף, כיתה ו'. לוח, כיסאות קטנים, קירות של כיתה צבועים ירקרק מכוער, ילקוטים, מחברות, ובחלל ניחוח חורפי של קליפות קלמנטינה. ההפסקה נגמרה ולכיתה נכנס המנהל. מנהל בית הספר שלנו היה גם המורה להיסטוריה וגם המורה לחיבור. זה הכי מפחיד, כי כשהמנהל בא לכיתה אף פעם לא ידעת אם הוא הולך לזרוק מישהו מבית הספר או שהוא בסך הכל נכנס עכשיו בענייני מלחמת העולם הראשונה. אבל אז, באותה פעם שעליה אני מספר, הוא דווקא נכנס ללמד חיבור. "תכתבו לי חיבור, עמוד וחצי, על היורה", פקד המנהל כבר מהדלת. אני בטוח שגם השבוע, עם בוא הגשם הראשון, בעשרות בתי ספר נכנס המורה לכיתה ודרש מהילדים הרכים שיכתבו לו חיבור של עמוד וחצי על היורה. כאילו שילד יכול לכתוב עמוד אחד על היורה. כאילו שמבוגר יכול לכתוב עמוד אחד על היורה.

אני דווקא הסתדרתי די טוב עם החיבורים האלה. ולא בגלל שידעתי לכתוב. בכלל לא. פשוט פעלתי לפי הוראות המורה. הוא אמר לנו שחיבור טוב חייב להיפתח במשהו מעורר עניין, איזו קריאת התפעלות מרתקת, אחרת זה לא שווה כלום. וזה בדיוק מה שעשיתי. הנה למשל פתיח מגרה במיוחד לחיבור שכתבתי בנושא "טיול לספארי": "האח! האח! קראו הילדים, עוד מעט ניתן בננות לקופים". או למשל: "אוי! אוי! נשמעה צעקה מחדר המדרגות", שזה כבר פתיח לחיבור בנושא "אחי שבר את הרגל". והכי אהבתי לכתוב חיבורים על לידות: "מזל טוב, מזל טוב! קרא אבא, נולדו לכם אחים תאומים!" (למה תמיד תאומים? כי תינוק אחד לא מספיק מגרה את הקורא להמשיך הלאה). המורה לחיבור, כמובן, מאוד התלהב מהפרולוגים האלה ושיבח את החוש הספרותי שלי.

אבל בכיתה שלנו היה גם יחיאל. ילד טוב ושקט מאוד. גם ליחיאל לא היה מה לכתוב על היורה. אבל בגלל שהוא היה ילד טוב, הוא בכל זאת התאמץ, כתב משהו והגיש למנהל, הלוא הוא המורה להיסטוריה, הלוא הוא המורה לחיבור.

נגמר זמן הכתיבה וכמדי שיעור, המנהל התחיל בקורס לכתיבה יוצרת שלו. הפרוצדורה הקבועה: לוקחים חיבור גרוע במיוחד, מקריאים אותו וקוטלים אותו עד תום. כמובן, תוך אזכור שמו של הילד שכתב את היצירה.

והילד שהחיבור שלו נבחר מכולם, באותו שיעור על היורה, היה יחיאל, המנהל התחיל להקריא את החיבור משפט אחרי משפט:

”היורה הוא הגשם הראשון.

הגשם הראשון הוא היורה.

כשיורד גשם אחרי הקיץ כולם שמחים וקוראים לו היורה”.

המנהל הקריא בהטעמה מזלזלת וכל הכיתה צחקה. כאילו מישהו כתב משהו יותר טוב. ואני מוכרח להודות שגם אני צחקתי, כי זה היה מצחיק. וגם אם לא, כולם צחקו, אז גם אני. ואז פתאום שמתני לב, שיש ילד אחד

שלא צוחק. יחיאל. ולא רק שהוא לא צחק, הוא התחיל פתאום לבכות. אתם יודעים, כמו שבוכים

בבית הספר, רוכנים על השולחן ובוכים. בחושך.

כמעט עשרים שנים חלפו מאז, אבל עד היום בכל פעם כשיורד גשם אחרי הקיץ וכולם שמחים

וקוראים לו היורה, אני נזכר בכתיבה המדויקת כל כך של יחיאל: היורה הוא הגשם הראשון.

הגשם הראשון הוא היורה.

(דמעות זולגות (על חלוני) מאת ידידיה מאיר)

מפגש 13: בתחבולות תעשה לך מלחמה

אודות:

לפנינו קטע מספרו של מאיר שלו 'גינת בר' ובו תיאור של עימות בין הסופר לאורחים בלתי קרואים הפוקדים את שטח גינתו. בכתיבה משעשעת וקולחת מתאר הסופר כיצד הצליח לבסוף להבריח את הפולשים בכך שידע לזהות את נקודת התורפה של החבורה ולהשתמש בה לטובתו. הסיפור שלפנינו מזמן מפגש העוסק בקונפליקטים, רגשות ודרכי התמודדות.

פעילות פתיחה:

נתלה בחדר דפי רגשות ונחלק לתלמידים טוש לסימון או מדבקות צבעוניות. (מצורף מטה) נבקש מהתלמידים להיזכר בריב או ויכוח (אחד או יותר) שהם היו מעורבים בו (עם חברים, בני משפחה, מורים, אנשים זרים...). נזמין את הילדים להיזכר בפרטי הריב ובתחושות שהתעוררו בהם במהלך ובעקבות הריב ולאחר מכן להסתובב בחדר ולסמן באמצעות מדבקה או איקס, את הדפים שמשקפים את התחושות שהתעוררו. בתום הפעילות נתבונן בדפים ונבחן-

1. אילו רגשות קיבלו סימונים רבים? מדוע?
2. האם יש סימונים מפתיעים? אם כן, מה ומדוע? (ניתן להזמין את המסמנים לשתף בבחירות שעשו או לתאר את המקרה)
3. האם יכול להיות לדעתכם ריב שאינו מעורר במעורבים בו רגשות שליליים? אם כן, כיצד?

- **למורה** - ניתן ואף רצוי לקרוא את הסיפור במקטעים ומידי פעם להזמין את התלמידים "לשחק" את הדמויות בסיפור ולהגיב במקומן באופן שבו היו מגיבים בעצמם.

הסיפור:

בבוקר שבת אביבי אחד, בעודי אורז צידנית ומעיין בפה ותוהה לאן אטייל, שמעתי קולות מן הגינה שלי. קול של גבר צעק: "תעמדו! שמה בדיוק! תעמדו!" קול של בחורה צעירה שאל: "ככה?" קולו של הגבר ענה: "תישעני עליו קצת..." קול של אישה הורה: "תסתכל עליה. שיראו שאתה אוהב אותה". הצצתי בעד חרכי התריס וראיתי מעין מפרש לבן גדול משייט בים האדום של הפרגים שלי. פתחתי מעט והתברר לי שהמפרש היא שמלת כלולות וכלה בתוכה: בחורה גדולה, ובדרכה אף נאה. ליד הכלה ניצב החתן: עלם דל בשר וקטן קומה, מסורק בקפידה רבה ולא מגולח באותה קפידה עצמה, לבוש חליפה לבנה צרה, נעול נעליים לבנות מחודדות וענוב עניבה לבנה-זהובה. מין "אנוש משונה", כמו שנהגו פעם לצטט אצלי במשפחה. גם שני צלמים היו שם, יוסי בווידאו ופייסי בסטילס, ומקליט אחד, ומאפרת, ושתי נשים מבוגרות יותר, אחת גדולה ואחת קטנה, המחותרות מסתמא, וכולם רומסים ברגל גסה את הפרגים ואת התורמוסים ואת הדרדרים הכחולים שאני מגדל בגינה שלי.

*** עזירה 1- מה הייתם עושים אילו זה היה קורה לכם?

יצאתי החוצה וקראתי: "מה אתם עושים כאן?" החבורה נתנה בי שש עשרה עיניים נדהמות.
 "אתה מוכן בבקשה לא להפריע?" אמר אחד הצלמים, והשני גער: "הוא אפילו לא רואה
 שמצלמים!..."

"אתם בתוך הגינה שלי, ואתם דורכים לי על הפרחים", הרמתי את קולי.
 "נראָה לך פה גינה?" שאלה מחותנת הקטנה את המחותרת הגדולה. "לא", אמרה המחותרת
 הגדולה למחותנת הקטנה, אני נראָה לי פה חיק הטבע."
 החתן אזר עוז: "אח שלי הצטלם פה לפני שבועיים", הוא הכריז, "ואף אחד לא אמר לו שום
 דבר".

בלבי תהיתי: מי מהשתיים היא אמו? הקטנה, שהורישה לו את קומתה? או הגדולה, שמרוב
 אהבתה אליה בחר לו אישה במידתה? כזה הוא לב האדם. נעל כבדה רומסת את פרחיו, והוא
 תוהה לו תהיות שלא לעניין.

"נכון מאוד", הסבירה הגדולה, ושלא במתכוון ענתה על תהיותיי: "שתי בנים אני מחתנת
 בחודש אחד".

*** עיצור 2- כיצד הייתם מגיבים אחרי דברים אלו?

אמרתי: "בעוד שלוש דקות ההשקיה האוטומטית פותחת את הממטרות ואז תראו אם כאן חיק
 הטבע או גינה".

אין לי ממטרות בגינה, אבל החשש לציוד, לאיפור, לתסרוקות ולמחלצות פעל את פעולתו מיד:
 האמהות, הזוג הצעיר, צוות הצילום - מיהרו כולם להסתלק, ואני שבתי אל הבית נפוח מגאווה.
 לא בכל יום זוכה גנן חובב

למחמאה כזאת - שחתן וכלה יבואו ממרחקים להצטלם בין פרחי גינתו הצנועה.

(מאיר שלו, בתוך: גינת בר, עמודים 9-10)

שאלות לאחר קריאה

1. אם מאיר שלו היה נדרש למלא את הפעילות שעשינו, אילו רגשות הוא היה מסמן?
2. מהו לדעתכם "סוד ההצלחה" שלו באופן שבו התמודד עם האנשים? איזה מסר/לקח אנחנו יכולים לאמץ מהסיפור הזה לעתיד?

נספח דפי רגשות לתלייה:

עלבון

כעס

עצב

תדהמה

התרגשות

שמחה

עוצמה

גאווה

דאגה

פחד

רוגע

אומץ

אחר...

סקרנות

מפגש 14: ידיעת הארץ

אודות:

אנו ממשיכים לקרוא מספרו של מאיר שלו 'גינת בר', הפעם מגיעים אורחים אחרים לגינה ומזמנים איתם שיח בנושא אחר- הקשר בין ידע לערכים. ברעיון העומד בבסיס הסיפור דומה במידה רבה לדברי חז"ל במסכת אבות (ב', ב'): "יִפָּה תְּלִמּוּד תּוֹרָה עִם דֶּרֶךְ אֶרֶץ, שְׂיָגִיעַת שְׁנֵיהֶם מְשַׁכַּחַת עוֹן." ניתן לפרש שתלמוד תורה משול לידע ודרך ארץ לערכים, ושניהם קשורים זה בזה מכיוון שיגיעתם- ההתמסרות לעשייתם, מרחיקה אותנו מעוון (מעשים שליליים).

פעילות פתיחה:

נחלק לתלמידים רשימה עם תחומי לימוד ונושאי לימוד ולצדם נבקש מהם לציין אילו ערכים, אם בכלל, הם מקנים ללומד אותם. (מצורף דף לדוגמא).
נזמין את התלמידים לשחק ונבחן את התשובות (ניתן גם לערוך את התרגיל בעל פה במליאה) -
האם הערכים שכתבתם הם ערכים שעוזרים לנו להיות אנשים טובים יותר בעולם? אם כן, כיצד? מה הקשר בין הנושא להיותנו אנשים טובים?
אם לא, מדוע לא? האם עצם הלמידה עשויה לתרום למוסר שלנו לדעתכם?

הסיפור:

חוץ מחרקים, החצבים מושכים לגינתי עוד יצורים קטנים - את ילדי הגן של המושב: שנה אחרי שנה, מחזור אחרי מחזור, הם באים עם הגננת שלהם לראות אותם פורחים. תחילה אני שומע אותם מתקרבים, הומים ומְהֵמֵים, ואז רואה אותם באים: ילדים וילדות בני ארבע או חמש, כולם בסנדלים ובקצרים ובכובעים, פוסעים אחרי הגננת כלהקת אווזונים מוחתמים.
היא קוראת: "לא לגעת, רק להסתכל!" והקטנים, להבדיל מהכלה ההיא, ואמה, ובעלה לעתיד, ואמו, והמאפרת, המקליט והצלמים, שרמסו את גינתי - מתיישבים סביב החצבים, ותכף מתחיל אותו הדו-שיח של השנה שעברה באותם החרוזים:

הגננת: "מי פורח עכשיו?"

הילדים: "החצב".

הגננת: "ולמה עכשיו?"

הילדים: "כי הגיע הסתיו".

ואז הם שרים יחדיו את "בראש השנה, בראש השנה", שבו היטיבה נעמי שמר לתאר את החצב הפורח כנר: "בראש השנה, כנר נשמה, נדלק בשדה חצב". ואכן מי שראה חצב פורח בשעות הבוקר או לפנות ערב יודע שבזווית הנמוכה של השמש התפרחת שלו זוהרת ונראית כנר שאשו לבנה. ומי שנוהג לפקוד את אימפריות החצבים שבטבע, יודע שבשעות האלה יזכה למראה מרהיב ומיוחד.

גם המשורר נתן יונתן, בשירו "נרות החצב הלבנים", כתב:

מה יפים אז נרות החצב,

הדולקים וכבים עם השמש.

ובשירו "יש פרחים" תיאר את יופיים:

הראית איזה יופי,

שרעד ברוח סתיו?
שדה זהב דעך באופל,
והדליק נרות חצב.

בזכות זוהר התפרחות של החצב, זקיפותו, גובהו ושרידותו, השתמשו בו הקדמונים לציון גבולות. חז"ל אף אמרו שיהושע בן-נון סימן בו את נחלות השבטים. ואכן, כאבן גבול יש לחצב יתרונות ברורים: הוא זול, עמיד,

ומתחדש אחרי כל אסון. יש לו גם יתרון מיוחד לחקלאים: שרביטיו עולים ופורחים בדיוק בעונה שבה צריכים לראות את גבולות השדה בבירור - בעונת החריש. ולא רק בעונה הנכונה אלא גם בשעות היום הנכונות: בבוקר

ולפנות ערב, לפני ואחרי שיא החום, כשהאיכר יוצא לחרוש את שדהו, זוהרות התפרחות של החצבים ומתוות לו את תחומו.

פעם אחת יצאתי מהבית וניגשתי אל הילדים לומר להם שלום ולהקשיב לשיעור בטבע שקיבלו אצלי בגינה: בכל יום, שמעתי את הגננת מסבירה להם, פורחים כחמישה מעגלי פרחים חדשים סביב שרביטו של החצב, מחר הם ייבלו, וחמשת המעגלים שמעליהם יפרחו. היא הראתה להם את הפרחים שפורחים היום, ואת הפרחים שיפרחו מחר, ואת הפרחים שכבר פרחו ונבלו ועוד מעט יעשו זרעים.

למה חשוב לילדים ולילדות בני ארבע וחמש לדעת את כל זאת?

*** ניתן לעצור בנקודה זו ולהזמין את התלמידים לתת תשובות משלהם לשאלה זו.

האמת היא שזה לא ממש חשוב. גם מי שאין להם הידע הזה יוכלו לגדול ולהיות אזרחים שומרי חוק ובעלי מקצוע טובים. אולי אף ימציאו אפליקציה חדשה ויושיעו בה את המין האנושי. אבל ילד שלומד דברים כאלה בגיל ארבע יהיה אדם טוב יותר כשיהיה בן שש, ובסיכוי הזה אין להקל ראש.

(מאיר שלו, בתוך: גינת בר, עמודים 21-23)

פעילות לאחר קריאה:

- למה לדעתכם הכוונה- "ילד שלומד דברים כאלה בגיל ארבע יהיה אדם טוב יותר כשיהיה בן שש"?
האם אתם מסכימים?
  - נחלק את התלמידים לשתי קבוצות ונקנח בחידון על החצב:
    - מתי פורח החצב?
    - למה משול החצב ומדוע?
    - אילו שני משוררים תיארו את החצב בשיריהם?
    - מדוע השתמשו הקדמונים בחצב לסימון גבולות השדה?
    - איזה מנהיג מתקופת התנ"ך נעזר בחצב ולשם מה?
    - מהו היתרון המיוחד שיש לחצב בסימון גבולות השדה לחקלאים?
    - כמה מעגלי פרחים חדשים פורחים סביב שרביטו של החצב?
    - כל כמה זמן נובל מעגל שכזה?

תרגילי חילוק ארוך ערכים: _____

שינון קינת דויד ערכים: _____

מבנה הצמח ערכים: _____

ההיסטוריה של ימי הביניים ערכים: _____

אנגלית ערכים: _____

מפגש 15: ריצה למרחקים ארוכים

פעילות פתיחה:

נקרין לתלמידים קטע ערוך מתוך כתבה בערוץ 2 העוסקת בדעות קדומות וסטריאוטיפים. במהלך ההקרנה ניתן לעצור בשלב הניסוי ולהזמין את התלמידים להשתתף בניסוי ולהתאים את המקצועות לדמויות:

<https://www.youtube.com/watch?v=CCeRe4UhlL4>

הסיפור:

שמי רונאלד פֶרֶמר צ'ארלס מֶק-קלום. שם לא קצר, הלא? אבל כולם קוראים לי סקויב... זאת אומרת, כולם - חוץ מאמא והמורה שקוראים לי רונאלד. אני בן שתיים עשרה. גבוה מכפי גילי, ולומד בכיתה ו'. אי אפשר לומר, שאינני אוהב את הלימודים, אבל ספורט אני אוהב יותר. חוץ מאמא יש לי, כמוכן, גם אבא, הוא מהנדס דרכים ממשלתי. יש לי גם אחות, שמה בֶּיֶטִי, והיא בת ארבע-עשרה. אנחנו גרים בפרוור של מוֹנְטְרִיָּאל שבקנָדָה. אני צריך לעזור המון בבית, כי יש לנו משק קטן ובו פרה אחת, מספר תרנגולות וגם כמה עצי פרי.

שבועות אחדים לפני תחילת הלימודים קנתה משפחה אנגלית את חוותו הישנה של ברוקס, זו המשתרעת לידנו. למשפחה זו, משפחת פלונקר, יש בן בגילי שקוראים לו אנטוני, ובת בגילה של אחותי בשם אסתר.

יום לפני תחילת הלימודים הלכנו לבקרים. אמא אמרה לנו להתנהג איתם בחביבות כי אחרת יראו בעיניהם מנהגינו הקנדיים מוזרים במקצת. אמא הביאה להם עוגה. יש מנהג בקנדה להביא עוגה לכל שכן חדש.

כולם היו אדיבים – אנטוני הוא נער שחרחר ורזה, שערותיו ארוכות וחלקות כשערות ילדה. הוא לחץ את ידי כולנו, ולאבא פנה תמיד בתואר "אדוני הנכבד".

עד מהרה היו בטי ואסתר חברות טובות. הן ישבו שעות על שעות ולהגו, בדרך שעושות נערות צעירות. סיפרתי לאנטוני כל דבר מענין על בית הספר, הסברתי לו באיזה קו אוטובוס עליו לנסוע, כדי להגיע לבית הספר, וכן הראיתי לו כיצד לארוז את "ארוחת העשר" שלו. נדברנו להיפגש בפנינת הרחוב ביום המחרת.

הוא אמנם היגיע בזמן, אבל אלי שבשמים! באילו בגדים משונים! הוא לבש חליפה אפורה, מכנסים קצרים, כותונת לבנה ועניבה אדומה! ממש ירוק אמיתי! חששתי לגורלו, אם ייפול לידיה של החבורה בבית הספר. הנערים לא יתלהבו למראה בגדיו, באטש וג'ים, למשל, היו פרחים ידועים. אך חזו עיניהם בדמותו המגוחכת של אנטוני, החלו מיד לחרח סביבו כשני כלבים צעירים שוחרים לטרף.

עם צלצול הפעמון להפסקה הראשונה החלו השניים להתגרות בו. באטש מרט את עניבתו, וג'ים משך והוציא את כותנתו.

אנטוני החוויר קמעה, והתחיל מתכתש עימם. לפני שהספקתי לתפוס מה מתרחש מצאתי גם את עצמי בתוך הקרב. איני יודע כמה ילדים השתתפו בתגרה, אבל הקריאה: "אדי פולו, אדי פולו," - זו קריאת הקרב המוסכמת של בית ספרנו- הזהדה ברחבי - החצר.

פתאום הרגשתי שמישהו מנער אותי בחוזקה. היה זה ספיקס "הזקן", המנהל שלנו. הוא היה דווקא ברנש טוב, אבל קצת משוגע... משודע לו מה העניינים ציווה עלינו, כעונש, להישאר בכיתה אחרי הלימודים, ולפתור לוחות-כפל משעממים עד מוות.

ביום השני הופיע אנטוני בבית הספר במכנסיים ארוכים, שקצותיהם מקופלים כלפי מעלה, כדרך כל הנערים אצלנו, כותונת מצויצת ושיער גזור כהלכה. מאז עזבוהו הנערים לנפשו. אך מקיצוניות אחת עברו הנערים לקיצוניות שנייה: הם פשוט שכחו את קיומו, של הירוק ואיש לא דיבר עימו מטוב ועד רע. אחת הסיבות המכריעות לכך היתה העובדה שאנטוני המסכן לא ידע לשחק בכדורגל, דבר שאין לו, כמובן, כפרה.

מורתי, מיס בראון, אמרה לי פעם: "רונאלד, מדוע לא תלמד את אנטוני לשחק בכדורגל?" "אני מוכן", השיבותי, "אבל זה לא יעזור: יש לו רגליים של ילדה".

לשמע דברי אלה הרביצה בי המורה מנה הגונה של מוסר על חובותינו כלפי המהגרים החדשים, כדי שירגישו את עצמם בקנדה כבביתם הישן. לא יכולתי לעמוד בפני שטף דבריה, והבטחתי ללמד את אנטוני את משחק הכדורגל, אך התברר כי הוא לא רוצה כלל ללמוד.

"לא, תודה, סקויב", אמר, "אני עסוק מדי בשיעורי..."

יום אחד התחיל בית ספרנו התאמן לקראת התחרות הספורטיבית השנתית. זהו מאורע גדול אצלנו, ומשתתפים בו נציגי בתי הספר שבאזור. אני עצמי לא שותפתי השנה בתחרויות, בגלל משקלי.

ביום התחרות תפסתי את מקומי על היציע, בין אלפי ההורים והמכרים שבאו לחזות בתחרויות. וכאן ציפתה לנו הפתעה עצומה: אנטוני, הוא ולא אחר, ניצח במירוץ.

אלוהים! הוא רץ כשד, הוא השיג את כולם בקלות מפליאה. אני חושב שרגליו הרזות ומשקלו המועט עשו את שלהם. הוא קפץ לגובה למעלה כל בני גילו. הוא זכה בכל כך הרבה אותות הצטיינות, עד שחזהו העטור נראה כחזהו של אלוף זקן. הנערים והנערות קיבלוהו בתשואות ובשאגות חדוה. אפילו תלמידי השביעיות הריעו לכבודו. התוצאה היתה, כמובן, שהשישית זכתה בגביע. באטש וג'ים כרכרו מסביבו, כאילו היו ידידיו מששת ימי בראשית...

בחד ההלבשה שאלתיו, היכן למד לרוץ ולקפוץ כל כך טוב.

"הו, התאמנתי קצת עוד באנגליה, אך בעיקר רצתי בשעות אחר-הצהריים, באותן השעות שבהן רצית ללמדני כדורגל. עכשיו יש לי זמן, התסכים ללמדני כדורגל?"

"בוודאי, כמו כלום" – אמרתי, ולחצתי את ידו בהתלהבות.

(הירוק/אליס קארטר, תרגם: רפאל גיל)

שאלות לאחר קריאה:

מה הפתיע את סקויב ומדוע?

האם יצא לכם להיות במצב דומה שבו הופתעתם לגלות שמה שהנחתם לגבי מישהו התברר כשגוי או מצב שבו אחרים הופתעו לגביכם? ספרו...

מפגש 16: אן-דן-דינו סוף על הקטינו

אודות:

הסיפור שלפנינו מגולל את חוויותיו של נער, בן יחיד להוריו, בחג המולד, חג שנחשב למשאת נפשם של הילדים בשל המתנות הרבות שנהוג לקבל ואילו בסיפורנו הופך להיות זירת מאבק בין הורי הנער על חיבתו ואהבתו. הסיפור מזמן שיח על חיי משפחה ויחסי הורים וילדים. מכיוון שמדובר בנושא רגיש ומורכב, משימת הפתיחה אינה נוגעת בנושא זה ישירות אלא מוקדשת לחיי המשפחה בהקשר של אחים והיתרונות והחסרונות שיש בכל מצב.

פעילות פתיחה:

נשחק משחק ובו התלמידים נדרשים להסתדר במהירות בקבוצות לפי קטגוריות שונות-

- מידת נעליים

- מזלות

- צבע עיניים

- מספר האחים במשפחה (כולל הם עצמם)

לאחר הקטגוריה האחרונה העוסקת באחים, נבקש מהתלמידים לשבת בקבוצות שנוצרו ולחשוב על שלושה יתרונות ושלושה חסרונות במצבם המשפחתי (בהקשר של אחים). לאחר הפעילות נזמין את התלמידים לשתף בתוצאות.

הסיפור:

מצורף מטה בנספח

פעילות לאחר קריאה:

כל תלמיד מקבל פתק ובו הוא מוזמן לכתוב משהו (משפט-שניים) לילד בסיפור. אפשר להקריא. (אפשר לקיים את הפעילות בשיחה ולשאול- אם הייתם יכולים לפגוש את הילד מהסיפור, מה הייתם אומרים לו? ולאפשר לתלמידים לענות באופן חופשי או בסבב).

כאשר הייתי נער קטן / אריד קסטנר

נותרתי בנם יחידם של הוראי, והייתי מרוצה מאוד. לא פונקתי ולא הרגשתי עצמי בודד. הרי היו לי חברים! האם יכולתי לאהוב אח, יותר מאשר את גוסטב קיסלינג, או לאהוב אחות, יותר מאשר את האחיינית שלי, דורה? חברים אפשר לבחור, אחים ואחיות – אי אפשר. חברים נבחרים מרצון חופשי, וכאשר נוכחים שני חברים שטעו זה בזה, הם יכולים להיפרד. ניתוח כזה מכאיב, כי אין סם מרדים להשכיחו, אך הוא אפשרי, וגם הפצע שבלב מתרפא.

שונה הדבר לגבי אחים ואחיות. אי אפשר לבחור אותם. מביאים לך אותם הביתה, ואתה אינך יכול לשלח אותם כלעומת שבאו. הגורל אינו שולח אחים ואחיות לניסיון בלבד. למזלנו, יכולים אחים ואחיות להיות גם חברים, אבל לרוב הם נשארים ביחסים של בני-משפחה בלבד. לעתים הם הופכים אפילו לאויבים. החיים והרומנים מספרים על כך מעשים יפים ונוגעים ללב, אבל גם מעשים עצובים ונוראים. קראתי ושמעתי רבים מהם, אולם איני יכול להשתתף בשיחה בנושא זה, כי, כאמור, נשארתי בן יחיד, לשביעות רצוני המלאה.

רק פעם בשנה הייתי מצטער שלא היו לי אחים ואחיות: בערב חג-המולד! אחרי היום הראשון של החג, כבר יכלו מצדי, האחים והאחיות, להיעלם כלעומת שבאו. אפילו אם הם היו נשארים עד אחרי הסעודה של צלי אוונזים וכדורי סולת, כרוב אדום וסלט כרפס, הייתי אפילו מוותר על המנה שלי לטובתם ואוכל עוף, ובלבד שלא אהיה בודד ב־24 בדצמבר! חצי מתנותי הייתי נותן להם, ובחיי – היו אלה מתנות נהדרות.

ומדוע ביקשתי דוקא בערב זה, בערב היפה ביותר בחיי ילד, לא להיות בודד ולא להיות בן יחיד? פחדתי. חששתי מן המתנות! פחדתי, ואסור היה לי לגלות את פחדי. אין פלא שאינכם מבינים מיד את כוונתי. שקלתי שוב ושוב בדעתי אם לדבר על כך או לא. אני רוצה לדבר על כך! ואם כן, עלי גם להסביר את הדבר.

הוראי, מאהבתם אלי, קינאו זה בזה. הם השתדלו להסתיר זאת ולעתים קרובות גם הצליחו, אבל ביום היפה ביותר בשנה לא הלך להם. בדרך כלל הבליגו בשבילי, ככל שיכלו, על רגשותיהם, אך בערב חג-המולד לא הצליח להם. זה היה למעלה מכוחם. ידעתי זאת היטב, ולמען שלושתנו הייתי חייב להעמיד פנים כאילו לא ידעתי דבר. במשך שבועות, חצאי לילות תמימים, היה אבי יושב במרתף ובונה, למשל, אורווה נהדרת. היה חותך בעץ, ממסמר ומדביק, צובע ומצייר כתובות במכחול; גוזר ותופר רסן ומתג בצועיר אנפין, קולע סרטים ברעמות הסוסים הקטנים, ממלא את האבוס מספוא, ושוב ושוב, לאור מנורת הנפט, עלה משהו נוסף בדעתו: עוד ציר, עוד כיסוי, וְו נוסף, עוד מטאטא לאורווה, אבוס נוסף – עד שלבסוף היה מחייך בשביעות רצון וביטחון: "בזאת לא יצליח איש לעלות עלי!"

פעם אחרת בנה עגלה עם סוסים ועליה חביות בירה, סולמות מתקפלים, גלגלים עם גומי וחישוקי-ברזל. היה זה רכב חזק עם צירים ויצולי-חילוף, לפי הצורך –

אפשר היה לרתום אליו סוס אחד או שניים. וכן משטחים לפירוק החביות, ושוטים ובלמים ליד מושב הרֶקֶב. זה היה צעצוע מלאכת מחשבת, ללא דופי! למראה מתנות אלה היו אפילו נסיכים מוחאים כפיים מעל לראשיהם מרוב התפעלות. אבל אבי לא היה מעניק מתנות אלו לנסיכים. הַצְּאִי ימים תמימים, במשך שבועות, היתה אמי משוטטת ברחובות העיר ומחטטת בכל החנויות. שנה שנה היתה קונה כמות כזו של מתנות, ששירת המגירות, שבה הוחבאו, התעקמה ממשקלם. היא קנתה תיבות עם אבני בנייה, עפרונות צבעוניים, שפופרות צבעים, חוברות לציור, משקלות ומכשירים לשיעורי ההתעמלות באגודה, כדור גדול למשחקים בחצר, מחליקים, סביבונים פלא מנגנים, מגררת שלג נורבגית, נעלי טיול, תיבת פלא, קלידוסקופ, חיילי-בדיל, בית-דפוס קטן עם אותיות לסידור, וכן – בהשפעת המורה פֶּאוֹל שוֹרִיג והמלצות ועדת המורים – ספרי ילדים רבים, רבים ומצוינים. שלא להזכיר את הממחטות, הגרביים, מכנסי ההתעמלות, כובעי הפרווה, כפפות הצמר, הסודרים, חולצות המלח, בגד הים, כותונות וחפצים שימושיים דומים. היתה זו תחרות והתמודדות בין שני האוהבים אותי, וההתמודדות היתה מרה. זו היתה דרמה עם שלוש נפשות, והמערכה האחרונה היתה מתקיימת מדי שנה בשנה בערב חג-המולד. את התפקיד הראשי שיחק נער קטן, ובכשרון ההמצאה שלו בלבד היה תלוי אם יהיה המחזה קומדיה או טרגדיה. עד היום אני מרגיש בפעימות לבי כשאני מהרהר בכך. הייתי נוהג לשבת במטבח ולהמתין עד שיקראו לי לחדר-האורחים. המתנות שלי היו מוכנות: תיבת-עץ ובה עשרה, לעתים אפילו עשרים וחמישה סיגרים – לאבי; ולאמי – צעיף או ציור בצבעי מים מעשה ידי, או – כשפעם נותרו לי שישים וחמישה פֶּפְּנִיג בלבד – "שבעת החפצים" ארוזים יפה בקרטון בחנותו של קינה. מה הם שבעת החפצים? ובכן: גליל חוט-משי שחור וגליל חוט-משי לבן, מעטפת סיכות ומעטפת מחטים, גליל חוט-תפירה לבן וגליל חוט-תפירה שחור ותריסר לחצניות בינוניות שחורות – שבעה חפצים שונים בשישים וחמישה פפניג. זה היה, לדעתי, הישג שיא! ואלמלא הייתי דואג כל כך, הייתי גאה מאוד במתנה זו.

וכן, עמדתי ליד חלון המטבח והשקפתי אל החלונות שממול. פה ושם כבר הודלקו הנרות. השלג ברחובות הבהיק באור הפנסים. בכל מקום נשמעו שירי חג-המולד. באח לחשה האש, אבל אני קפאתי. נדף ריח עוגות צימוקים, סוכר-וניל וקליפות-לימונים בסוכר, אבל הרגשתי שלי היתה רעה. מיד אִיֶּאֱלֵךְ לחייך במקום שאוכל קצת לבכות.

ואז שמעתי את קולה של אמי קורא: "עכשיו מותר לך לבוא!" לקחתי את המתנות הארוזות יפה בשביל שניהם ויצאתי אל הפרוזדור. דלת חדר-האורחים היתה פתוחה לרווחה. אשוח החג זהר. אבא ואמא ניצבו לשמאלו ולימינו של השולחן, כל אחד ליד מתנותיו, כאילו היו החדר והחג חצויים לשניים. "הו!" אמרתי, "איזה יופי!" והתכוונתי לשני החפצים, עדיין הייתי עומד ליד הדלת, כך שנסיוני לחייך

ולהיראות מאושר, היה מכוון בפירוש לשניהם יחד. אבי, הסיגר הכבוי בפיו, חייך לעבר האורוזה הנוצצת. אמי הביטה בניצחון לכיוון ערמת המתנות שלימינה. חייכנו שלושתנו, ובחיוכינו חיפינו על אי-השקט המשולש שלנו. אבל לא יכולתי להישאר עומד כך ליד הדלת!

קרבתי בהיסוס אל השולחן הנהדר, אל השולחן החצוי, ועם כל צעד גדל כובד האחריות שעלי, גדל הפחד וגדל הרצון להציל את רבע השעה האחרון. הו, לו הייתי לבדי, לבדי עם המתנות וההרגשה השמימית שהמתנות הוענקו לי מתוך אהבה כפולה ומכופלת! כמה מרוצה יכולתי להיות ואיזה ילד מאושר! אבל הייתי מוכרח לשחק את תפקידי, כדי שמחזה חג-המולד יסתיים בטוב. הייתי דיפלומט, מבוגר מהורי, והיה עלי לדאוג שהוועידה החגיגית המשולשת שלנו, תחת האשוח, תחלוף ללא תקלות. כבר בגיל חמש ושש, ואחר כך בוודאי ובוודאי, הייתי שר הטקס של ערב חג-המולד ומילאתי את תפקידי הקשה בכשרון. וגם בלב רועד.

עמדתי ליד השולחן והבעתי את שמחתי לכאן ולכאן. הצהלתי פני לימין, ולשמחתה של אמי. הצהלתי פני לעבר המחצית השמאלית של השולחן על האורוזה כולה. אחר חייכתי שוב לימין, הפעם למראה מגררת השלג, ואחר שוב לשמאל – במיוחד למראה תפצי העור. ושוב לימין ושוב לשמאל, ובשום מקום לא השתייתי מבטי זמן רב מדי, ובשום מקום לא ברפרוף. שמחתי היתה כנה, אבל היה עלי לחלקה בזהירות רבה. נשקתי לכל אחד מהם על הלחי. תחילה לאמי. חילקתי להם את מתנותי והתחלתי בסיגרים. כך יכולתי, בעוד אבי פותח באולרו את תיבת-העץ ומרחיח בסיגרים, להשתהות יותר ליד אמי מאשר לידו. היא התפעלה למתנתי ואני לחצתי אלי בחשאי, בחשאיות כזאת, כאילו היה זה חטא. האם הרגיש אבי בכך בכל זאת? האם התעצב אל לבו בשל כך?

בסמוך, בדירת הגריטנרים, נשמע השיר: "הו, מה עליזה, מה מאושרת את, תקופת חג-המולד!" אבי הוציא מכיסו ארנק לכסף שגזר ותפר במרתף, הושיטו לאמי ואמר: "כמעט שכחתי!" היא הצביעה על חצי השולחן שעליו היו מונחים בשבילו: גרביים, לבנים חמים ועניבה. לעתים היו נזכרים רק באיחור, כשהיינו יושבים ואוכלים נקניקיות וסלט תפוחי-אדמה, ששכחו לתת זה לזה את מתנותיהם. ואמי אמרה: "לא בוער, אפשר אחר הארוחה."

(ערכה מחדש: בינה אופק)

מפגש 17: חזירות לשמה

אודות:

הסיפור שלפנינו מתאר את קורותיו של מאיר שלו כילד המשתתף בהצגת חנוכה בבית הספר. דרך תיאוריו אנו פוגשים הן את החוויה האישית שלו כילד והן את מהלך העניינים הגדול יותר המכתיב את העלילה וצובע בסופו של דבר את החוויה שלו כחוויה טראומטית. בלשון קולחת מתאר שלו את הפער בין להיטותה של המורה לביים הצגה מוצלחת לקהל ההורים לבין הילדים המשתתפים, הצרכים והחששות שלהם. מתוך הסיפור ניתן לצאת לשיח על הפער הקיים לעתים רבות בין השגת המטרה לבין התהליך שבדרך, בין מה שמוצג כלפי חוץ למה שמתחולל "מאחורי הקלעים".

פעילות פתיחה:

נאמר לתלמידים כי משלחת של אורחים נכבדים עתידה להגיע היום לבית הספר ולשם כך עליהם לבחור 2-3 תלמידים מהקבוצה שייצגו את התלמידים ויתארו את חיי בית הספר. לאחר שהתקבלה החלטה נשאל-

1. כיצד בחרתם את הנציגים? מה היו השיקולים שלכם בבחירה?
2. שער- אם מישהו מצוות בית הספר היה בוחר את הנציגים, האם הבחירה היתה דומה או שונה לדעתכם? הסבירו.
3. אילו תחושות התעוררו בכם סביב תהליך הבחירה? (למורה- כדאי להפנות את השאלה באופן יזום הן לתלמידים שלא נבחרו לייצג והן לתלמידים שנבחרו לייצג)
4. איזו השפעה, אם בכלל, יש לעובדה שנבחרתם לייצג את תלמידי בית הספר, על הדברים שתאמרו? מה דעתכם על כך?

הסיפור:

רוב הקוראים היו פעם בכיתה גימל, חלקם אפילו יותר משנה אחת, ורובם השתתפו אז במחזה של חנוכה. לא אחת שמעתי מעלים זכרונות מאותה התנסות, ותמיד שונה רוח של ענווה יתירה על הזכרונות האלה, והנזכרים מצטנעים ומספרים שבחג החנוכה הם היו בסך הכל נר גימל או נר דלת, ותו לא. ובכן, אין בדעתי להפחית מערכי. לא הייתי נר גימל ולא נר דלת ולא שום זוטה אחרת. הייתי מתתיהו בכבודו ובעצמו! לא שחוננתי בכשרונות משחק יוצאים מהכלל או בנוכחות בימתית מחשמלת - ההיפך הוא הנכון. הייתי ילד קצר קומה וקצר ראייה, וניפנופי החרב שלי עוררו גיחוכים הן בקרב הקהל והן בקרב המתיוונים.

אבל הייתה לי סגולה שכל מחנכת עם יומרות בתחום הבימוי חיפשה בשחקניה הקטנים: ידעתי ללמוד בעל פה. הרבה, מהר, ובלי שגיאות.

אותה שנה נשרו כל המועמדים הטבעיים לגילומי של מתתיהו במהלך החזרות. זה אחר זה, קנאים אתלטיים ורושפי עיניים שכמותם, הם זינקו בהתלהבות דתית על המזבח, נעצו את חרב הדיקט שלהם בפה המתיוון, בלעו רוק של מבוכה, ונשארו עם הפרצוף של "אוי, שכחתי מה אני צריך להגיד עכשיו".

יום לפני הבכורה הבינה המורה שלי, שעדיף מתתיהו לא הירואי במיוחד אבל עם כל המילים הנכונות בפה, וקידמה אותי מתפקידי המקורי לתפקיד עתיר הטקסט של אבי המכבים. (אגב, כיוון שזמן רב עבר מאז, אני מוכן לגלות שתפקידי המקורי היה להיות החזיר ששכב על המזבח,

קאסטינג שגרם לי עוגמת נפש רבה, על אף שאבא שלי, שרצה להקל מיסורי, אמר לי: "לא נורא, מאיר, לא רק מתתיהו התנגד לפולחן הזה. גם החזיר התנגד, אם כי מסיבות שונות". למחרת ערכנו חזרה גרלית בנוכחות המנהלת, ואני דיקלמתי בשטף את המונולוג של מתתיהו:

"שימעו אלי פְּנֵי ואָחִי,
מי לאדוני, אלי!
יהודים אנו, יהודים.
נשמור את תורת אבותינו.
ננתץ את מזבחות האלילים,
נהרוג את המתיוונים.
ננוס אל ההרים,
ונילחם למען האלוהים!"

המנהלת העירה למורה שלי ש"מתתיהו נראה קצת נעבעך עפעס"; אבל ההצגה נועדה לשעות הערב של אותו היום, בנוכחות כל ההורים, ונעבעך או לא נעבעך, התפקיד הראשי היה שלי. לפנות ערב הלכתי עם אמא שלי ועם אחותי הקטנה לבית הספר (אבא שלי נשאר בבית, בטענה הקבועה שהוא כבר למד בבית ספר פעם אחת, ואינו מרגיש צורך לשוב על התהליך מחדש). בכניסה לאולם נפרדתי מהן, עליתי אל מאחורי הקלעים ועטיתי את בגדי מתתיהו. באותם ימים רווחה במערכת החינוך הסברה, שנכבדי המגזר היהודי בתקופת אנטיוכוס לבשו בגדים של ערבים. המורה התקינה לראשי כאפיה ועקאל, ואת הזקן החשמונאי המפואר שהיא הכינה מסלילים של ליפה, הצמידה אל הכאפיה בשתי סיכות ביטחון, ליד האוזניים. האורות באולם כבו, המסך נפתח ואני עליתי על הבמה. במערכה הראשונה ישבתי עם חמשת בני, והשמענו קינות רמות ביותר על המצב הפוליטי והרוחני בעירנו מודיעין. אז יצאתי מהבמה לקול תשואות רמות של אמי ואחותי, והכהן המתיוון נכנס עם החזיר (הוא הילד שרק אתמול היה מתתיהו). הוא נשא נאום קצר, הניף את המאכלת, ואז זינקתי אל הבמה וחרבי בידי. הספקתי לצעוק "שימעו אלי בני ואחי, מי לאדוני אלי!" ואז קלטתי שכולם -

הקהל, הכהן, הנרות והחזיר - צוחקים בקול גדול. השפלתי את מבטי וראיתי שהזקן שלי נשמט ממקומו והוא תלוי רק על סיכה אחת, באופן מגוחך שאינו הולם את מעמדי ההיסטורי. ניסיתי להחזיק אותו בידי האחת ולדקור את המתיוון בידי האחרת, אבל אז קרה דבר נורא: יד ארוכה וחזקה, ידה של המורה הבמאית, נשלחה דרך סדיני המסך ואחזה בגלימתי. היא סחבה אותי אל מאחורי הקלעים, הידקה את הזקן למקומו, נעצה את סיכת הביטחון דרך הכאפיה, דרך הליפה ודרך האוזן שלי, סגרה אותה והדפה אותי בחזרה לבמה. כל התהליך הזה ארך כשניה וחצי, ובטרם הספקתי להבין מה אירע לי, מצאתי את עצמי ניצב מול הקהל בברכיים פקות ובאוזן מפולחת. התדהמה והכאב היו ללא נשוא. חשתי כל סנטימטר של חיורון בעור פְּנֵי, וכל פעימת כאב בתנוך אזני. פערתי את פי ואמרתי "יהודים אנו, יהודים... אמא... האוזן..." ופרצתי בבכי גדול.

השתתרה מהומה גדולה. אמא שלי הסתערה מהאולם אל הבמה, המורה נמלטה, ואני, מצדי ברחתי הביתה. מאז שכחתי חלק גדול מהטקסטים של חנוכה, אבל אני זוכר היטב את המילים של אבא שלי. הוא שלף לי את הסיכה מהאוזן, זרק את הזקן, ואמר: "אתה רואה, מאיר, לפעמים יותר טוב להיות חזיר".

(מאיר שלו, פורסם בידיעות אחרונות, חנוכה תשס"ג)

פעילות לאחר הקריאה

תרגיל בדרמה:

נסביר לתלמידים שבתרגיל הבא נדמה מצבים שבהם אנחנו מציגים כלפי חוץ משהו אחד ואילו בתוכנו מתחולל משהו אחר לגמרי. נזמין את התלמידים להציג סיטואציות מחיי היומיום כשכל דמות תיוצג על ידי שני תלמידים- אחד המציג את מה שהדמות מראה כלפי חוץ והתלמיד השני מציג את מה שהדמות חושבת ומרגישה (למשל- שני חברים שלא התראו 10 שנים; שני אנשים שנתקלים בסופר ואחד מהם לא זוכר איך קוראים לשני וכיו"ב).

- למורה: בכיתות הגבוהות ניתן לשקול להקרין את הסרטון הבא:

<https://www.youtube.com/watch?v=vuSgM5Pp0Y8>

מפגש 18: אלוהים מרחם על ילדי הגן

אודות:

הסיפור הנפלא שלפנינו מתאר חוויית ילדות דרמטית בחייו של הסופר אריאל הירשפלד, בה הוא יצא מפתח בגדר הגן שלו ויצא אל "העולם הגדול", לבדו, ללא מבוגר וללא הגנה. זהו סיפור שמספר על התבגרות והתפכחות, מעולם התום הילדי, לעולם המבוגרים שיש בו צער וכאב אך גם בחירה ומיסתורין. קריאת הסיפור מזמנת שיח על תהליכי התבגרות והתפכחות בחיי התלמידים, על המר והמתוק שיש בכך.

פעילות פתיחה:

נזמין את התלמידים לחשוב על נקודה כלשהי בחייהם, אותה הם יכולים לסמן כנקודת התפכחות מהתמימות הילדית שלהם (למשל מות אדם קרוב או חיית מחמד, הבנה לגבי האופן שבו דבר כלשהו פועל, הכניסה לבית הספר ועוד). התלמידים יכולים לכתוב על כך או לשתף בעל פה.

הסיפור:

- הערה למורה: כדאי לקרוא את הסיפור מראש ולהחליט, בהתאם לשיקולי גיל והתאמה, אם לקרוא את החלק הצבוע באפור או לדלג עליו.

"פעם ברחתי מהגן. זה היה בגן חובה. זה כמה ימים ידעתי שהגדר בין הגן לבין הגן הציבורי שהיה לגבולו הייתה נפולה. סבך של הרדופים היה מאחוריה. יום אחד בצהריים עמדתי מול מקום הפתח וראיתי את האפשרות לצאת מבעדו וללכת. לא הבנתי מדוע כל שאר הילדים לא יצאו מבעד לפתח. לא הרגשתי פחד וגם לא תשוקה עזה להימלט מהגן. הגן לא היה רע במיוחד אלא, בעיקר, קצת משעמם. צעדתי מעל התיל הרופף ופילסתי דרך בין ענפי ההרדופים ומצאתי עצמי על שביל צדדי בגן הציבורי של המושבה שהיה נטוע סביב "יד לבנים".

אני זוכר היטב את משב החופש הקריר שבא אל פני ואת הידיעה המוזרה והרעננה שהתלוותה אליו – אני לבד. הלכתי בשקט ויצאתי מן הגן הציבורי אל רחוב הדקלים וממנו אל ככר המושבה. ליד "קפה סימון", בשטח החולי שלייד בית המרקחת, עמדו קשורים כמה סוסים רתומים לעגלותיהם ובבית הקפה ישב מוכר העיתונים קובאליק שפחדתי ממנו קצת משום שפעם ראיתיו שוכב מתגולל על הכביש בצד התלת-אופן השחור שלו וקצף לבן על שפתיו, ואמא, שמשכה אותי הצידה, הסבירה שהוא חולה במחלת הנפילה.

"איפה אמא?" שאל קובאליק.

"בבית", עניתי בלחש.

"תלך הביתה", אמר קובאליק וחזר לעיתונו.

ידעתי שאיש אינו יודע איפה אני והרגשתי מותר. לא שמחה ולא עליצות היו בזה, וגם לא חרדה, אלא שלוה וערות פקוחה. הלכתי לראות היטב כל מיני דברים שמשכו את עיני כמה פעמים כשהלכתי עם אמא או אבא למושבה: לראות את החנות של הפחח ואת חנות הדגים. חנות הפחח הייתה המרתקת מכל חנויות השוק במושבה. מלבד הגיגיות והדליים שהכין הפחח היו בה גם משפכים ומברשות וזר גדול של ליפות, ובעיקר: שורה נהדרה של פתילות ופרימוסים. הפרימוסים הבריכו בנחישות ממורטת ועמדו כמשפחה שלמה על-פי גודלם – מן הקטן ביותר ועד הפרימוס האבא הענקי שכל מה שהיה בו היה עבה; כלומר כל החלקים – הרגליים, הצינורות, הצירים והחישוקים שהיו דקים ועדינים בפרימוסים הקטנים, הלכו וגדלו בהתאמה עד שבפרימוסים הגדולים ביותר הם נראו גסים מאוד אבל גם יפים מאוד ומסוכנים. איזו להבה ענקית ורועשת עתידה לצאת מהם.

אחרי שהתבוננתי כאוות נפשי בכל הכלים הנוצצים הלכתי לחנות הדגים המסריחה שאף פעם לא ניתן לי להישאר בה ליד בריכת הקרפיונים ולראות עוד ועוד את הדגים הנושמים, השוחים ביופי כה רב, החיים כל-כך, הרוצים משהו כל-כך, המצטופפים כל-כך, המתפתלים זה סביב זה במין מחול שלא נגמר.

”איפה אמא?” שאל המוכר שבא לדוג דג אחד ברשת שבידו.

”בבית, עניתי בלחש.

”תלך הביתה, הוא אמר, וסיגריה הדבוקה לשפתיו, בצד, רעדה בדברו.

הוא דג דג גדול. לא הלכתי. הבטתי מהופנט בדג שניצוד המפרפר בכוח מפחיד ברשת. מעולם לפני-כן לא ראיתי כדבר הזה ולא שיערתי שזה מה שנעשה בדגים האלה. המוכר נטל את הדג המפרפר, הנאבק, בידיו והניחו בכוח על לוח העץ המזוהם שעל שולחנו, אחז בו בשמאלו ונטל פטיש גדול ועבה בימינו והיכה בראשו של הדג מכה נוראה. הדג פרפר פירפור נורא שבדרך לא נראית עבר אלי לגופי ברגע ההוא. המוכר היכה בו שנית, וגם המכה הזאת עברה אלי אל ראשי. עמדתי מסומר אל מקומי. אני זוכר את ההשתנקות שבאה אל גרוני ונשארה בו כל היום ההוא ועלתה עוד פעמים רבות אחר-כך.

המוכר הפך את הדג המת, נטל סכין גדולה וחתך את בטנו. כל תנועה שלו, כל מעשה וכל פרט מפעירת הבטן של הדג ומשיכת המעיים החוצה הגדילו את הפלצות עד רעם. אבל לא יכולתי לזוז ממקומי. רק משגמר את השחיטה וארז את הדג בנייר עיתון הלכתי משם בקושי. כל גופי רעד בחולשה. רציתי הביתה ובקושי הלכתי.

עברתי לאט את שטחו של השוק ומשם אל החורשה שליד הוואדי, דרך ערימה גדולה של נוצות – נוצות שנמרטו מהמון תרנגולות שנשחטו במשחטה קרובה והושלכו כאן בין העצים ליד הוואדי, ליד חניית החמורים והסוסים, וריח הזוהמה שהייתה בכל המקום ההוא – מקום של פגרים ואשפה וגרוטאות: נעליים, חלקי מכשירים שהחלידו, רגליים וראשים ערופים של עופות. משם אל הוואדי עצמו, התעלה היבשה ההולכת ומעמיקה, מתפתלת בין עצי החורשה עד הגשר.

עברתי את הגשר בזחילה. אינני יודע מדוע דווקא אז עברתי תחתיו, בתוך הצינור שלו, בזחילה, ובאתי אל השדה שלנו, השדה הרחב שבין רחוב האורנים והבתים שמעבר לוואדי

והאיקליפטוסים שבמערב. מן הוואדי עליתי בשביל הראשי של השדה, הרצוף סימני פסיעות של חיפושיות, צבים וציפורים, אל דרך העפר שהיתה הרחוב שלנו ובה חלצתי את סנדלי, כרגיל במקום הזה, והלכתי יחף הביתה.

פתאום עצר לצידי הטנדר השחור ואבא יצא ממנו כועס מאוד.

"הנה אתה סוף סוף. איפה היית? הגננת הודיעה לי שברחת מהגן. איך אתה עושה דבר כזה?!"

הוא כמעט צעק בדברו. ואז, בקול יורד וחמור נאמר הנורא מכל:

"אני מתפלא עליך."

ולא הוסיף עוד דבר.

עליתי בשתיקה לטנדר ואבא נהג בדרך הקצרה שעוד נותרה הביתה. דמעות עלו בעיני. מעי חמרמרו.

"אני כועס עליך." אמר אבא ושתיקתי גדלה וכאבה ועלתה מבטני אל חזי. הסתכלתי אל אבא.

רק כעס היה בפניו ורצינות גמורה, והוא לא השיב לי מבט. משהו עמד על סף גרוני, גדול וקשה.

כשעצרנו ליד הבית, לפני שפתחתי את הדלת, אמרתי בלחש:

"אתה לא אבא שלי יותר."

"מה?" הוא שאל בהפתעה.

"אתה לא אבא שלי יותר," חזרתי על המילים בלחש.

הוא שתק רגע, ופתאום הוא חייך ואמר,

"זה אי-אפשר, אני תמיד אהיה אבא שלך."

"לא." עניתי ברצינות גמורה ולא לקחתי את כף ידו המושטת. "אתה תמיד תהיה אבא, אבל לא

שלי. את זה שאתה שלי – את זה אני קובע. ואני קובע שאתה לא אבא שלי. ואני אודיע שאתה

לא אבא שלי."

"ואיך תעשה את זה?"

"אני אלך למועצה ואודיע לראש המועצה שאני מבטל את זה שאתה אבא שלי. זה אני שמחליט

על זה." אמרתי באותו לחש ודמעות עמדו בעיני, דמעות מרות, של דרך שאין ממנה חזרה.

אבא שתק ואני חזרתי על המילים בלחש חנוק: "זה אני שמחליט על זה."

אבא הסתכל עלי ברצינות ובחיוך גם יחד ואז השתנו פניו והוא אמר בקול אחר, ברצינות גמורה:

"זה נכון. אתה זה שמחליט על זה." והישיר אלי מבט ואחר הושיט אלי שוב את כף ידו הגדולה

ואמר: "אולי אתה מוכן עוד לא להודיע את זה במועצה ואולי תיתן לי להיות עוד קצת אבא

שלך?"

אני זוכר היטב את כף ידו הגדולה המושטת אלי ואת כף ידי הקטנה הבאה אליה ואת אצבעותיו

הגדולות החמות נסגרות ואוחזות את ידי ואת שנינו עולים במעלה הגבעה הקטנה הביתה אל

אמא, ולא יכולתי להגיד "כן" כי הבכי חנק את גרוני.

('פתח בגדר' מאת אריאל הירשפלד, בתוך: מעבורת, פרויקט הסיפור הקצר)

שאלות לאחר קריאה

1. הפעילות הבאה חוזרת לנקודת ההתחלה של הסיפור המתארת מעין צומת דרכים בחייו של

הילד, בין ההישארות בעולם התמים והמוגן, לבין היציאה לעולם הרחבה ומלא הסכנות.

נזמין את הילדים לחזור אל נקודה זו ולבטא את רחשי ליבם אודות מעמד הבחירה:

דמיינו את הילד הקטן, העומד מול הגדר הנפולה בגן. לו יכולתם לפנות אליו, האם

הייתם עושים זאת? מה הייתם אומרים לו?

ניתן לעשות את הפעילות בדרכים שונות- כשיחה, כתרגיל כתיבה אישי בו התלמידים כותבים לילד או כתרגיל בדרמה בו תלמיד אחד משחק את הילד ותלמיד אחר יכול לפנות אליו ולדבר איתו.

2. נחלק לתלמידים דפים חלקים ונזמין אותם לצייר תמונה אחת מתוך הסיפור שהיתה דרמטית או מרכזית עבורם (ניתן לצייר באופן מוחשי או מופשט לבחירתם).

מפגש 19: המבוגר האחראי

אודות:

סיפור זה ממשיך במידה רבה את הסיפור הקודם בכך שגם הוא כקודמו, עוסק בעולם הילדות ועולם המבוגרים. בעוד שהסיפור הקודם נכתב כזיכרון של אדם מבוגר המתאר את קורותיו כילד, הסיפור שלפנינו, אינו מסתפק רק בתיאור הזיכרון אלא מתערב בו ובמידה רבה, משנה אותו.

פעילות פתיחה:

נאמר לתלמידים- הנכם נציגיהם של כל ילדי העולם. נשלחתם לוועדת פסגה ייחודית שנועדה לקיים משא ומתן בין הילדים למבוגרים (הורים, מורים, מנהיגים וכו'). עליכם לדון ביניכם ולהעלות 3 טענות מרכזיות שברצונכם לטעון בפני המבוגרים ו- 3 בקשות/דרישות שאתם מבקשים מהמבוגרים לקיים (מצורף נספח).

נזמין את התלמידים לשתף.

- למורה- ניתן לתת את המשימה לכל התלמידים יחד, או לחלק אותם לקבוצות.

הסיפור:

"יום אחד, כשהייתי בן תשע או עשר, שלח אותי דודי עם הדואר של חנות ההלבשה שלו ושל אבי בעיר התחתית של חיפה. אני לא בטוח אם זה היה רעיון שלי, או רעיון שלו שאלך לבד, ללא ליווי מבוגר.

הלכתי מרחוב כיאט ישר אל תוך רחוב העצמאות, ופניתי ימינה לכיוון הכביש המוביל אל הקריות. זכרתי שאי שם מסתתר לו בניין דואר ענק. הגעתי עד לבית החרושת של דובק ואז גיליתי שטעיתי ובעצם אנל'א יודע איפה נמצא בניין הדואר. בדרך חזרה הלכתי לאט יותר, כי התביישתי שלא זכרתי את הדרך. עד שהגעתי לפתח החנות, הפנים שלי לא היו אלא קולות התנייחות ומשיכת אף.

הדוד שלי כעס עלי, שלא שלחתי את הדואר. אולי משום שלאחיו נולד בן, ולו היו רק בנות ובתקופה ההיא הבן הוא זה ששמר על שם המשפחה, שלא כמו בתקופתנו, שבה המסורת הולידה מסורות חדשות. אולי בתוך תוכו הוא זעם על האישיות המעופפת שלי, אלפי עפיפונים צבעוניים שמכסים את השמיים המזוהמים בסירחון של בתי הזיקוק; אולי הוא שאל את עצמו, איך הוא בטח בלא יוצלח שכמותי. הבטתי בפנים המרצינות שלו, דומות לפניו של אבי, אך יותר מלאות, והקמטים יותר עמוקים, וממש התביישתי.

אחרי שננזפתי על שלא הבאתי את המכתב ליעדו, עליתי למעלה ליציע של החנות, מין מחסן עץ כהה ומאובק. שם חיכיתי לאבי שיגיע, לחפש אצלו קצת רחמים. הבטתי בתקרה הגבוהה. עכבישי ענק טוו קוויים אדירים, אך במקום לתפוס חרקים, רק אבק נערם עליהם. הייתי מוקף במתלי בגדים בודדים, בסיכות שולחן שנהגתי לשדך באופן בלתי אפשרי לשולחן העץ המחוספס. מאחורי עמדה שורה של ארגזי בגדים שלא נקנו וחיכו להישלח בחזרה לספקים. התחבאתי בחושך של היציע, שנסתר מהלקוחות.

אבי נכנס לחנות, ורצתי למטה לספר לו מה שקרה, ונפלתי במדרגות ונקרעה לי הזרוע ממסמר חלוד. אבי היה חסר אונים מול זרם הדם ומיד הזמין אמבולנס. דודי אמר לו, "נו, אמרתי לך,

הילד שלך צריך להפסיק לרחף כמו עפיפון. "ומאז אני הולך עם צלקת ביד שמאל, שנראית כמו סירה, על היד הכותבת שלי, שלא מפסיקה לרחף ולחלום.

עברו השנים, העיר התחתית התייבשה מלקוחות, הם עברו לקניונים ואבי ואחיו פשטו את הרגל. הדבר היחיד שהעירייה עשתה בעיר התחתית הוא להציע את החנויות הריקות בתור סטודיו לאמנים מתל אביב. וכך, יום אחד מצאתי את עצמי חוגג עם חבריי התל אביביים בתערוכה של כתב העת "מעין", ממש ליד קבר החנות של סבי ובניו. החנות הריקה עמדה כמו מצבה לימים שלא יחזרו (לעיתים אני חושב שזאת הייתה הנקמה של הזמנים בבנק, שקנה את החנות במחיר ריצפה). החברים התל אביבים לא ידעו דבר על בית הקברות של החנויות שהקיף אותם. רק אני עמדתי ושתקתי ולא אמרתי מילה.

היום אני יודע שיש איזה בניין דואר ענק בקצה רחוב העצמאות, העמוס ימאים שמוכרים דברי סידקית. בתוך בית הדואר הזה מחכה לילד הקטן צי של דוורים ודווריות ואחד מהם לפחות פונה אלי בחיוך ומציע את עזרתו כשאני הולך לאיבוד. בניין הדואר העצום והמסתורי מתרחב ללא הפסק, מעל לכל קנה מידה אנושי, החדרים שלו גרנדיזיים, מעוצבים בעיצובים חדשניים, משתנים בלי הפסקה. כך שאי אפשר לפספס אותו. מתוך קרבינו נשלחים אינסוף עפיפונים בצורת מעטפות ריקות.

ועכשיו אני מופיע לצד דודי בחנות הבגדים עם התקררות הגבוהות, "אתה טועה, מותר לילד לרחף כמו עפיפון, אני מתערב ואומר לו.

"מי אתה?" הוא סוקר את בגדיי בהפתעה.

"אני חבר של הילד הזה, כבר שלושים שנה." אני מלטף את הראש המתולתל של הילד הזה, שהוא אני.

"תראה, אני מבין שאתה כועס, אבל הילד השתולל ובגלל זה הוא נחתך, ומישהו צריך לשים גבול ברור בין מה מותר לעשות, ומה אסור."

"אם לא היית נוזף בו, הוא לא היה נמתח כמו קפיץ ומשתולל כשאביו מגיע." אני מביט עוד פעם בחנות הזאת, שבה העברתי את ילדותי ובין כתליה אימי הכירה את אבי.

"איך יכולתי לדעת?" דודי לוקח כמה שאיפות אחרונות וזורק את הסיגריה אל מעבר למדרכה במפתן החנות. מכונית פיאת "ריתמו" אדומה עם שריטה עבה בצד עוברת ומועכת את בדל הסיגריה.

"היית צריך לעודד אותו לחלום עוד יותר, ולצייר בעצמך את המפה האגדית שבה מסתתר בניין הדואר הענק, שרק ילדים יודעים את הכניסה אליו." הילד מביט בי ומסכים איתי.

"למה לי?" אח של אבי שואל במבט רציני וחוזר לתוך החנות.

"כי אולי, עשרות שנים אחרי זה, הוא היה כותב לך שיר אהבה." אני שם לב שדודי מעולם לא זכה לשמוע על הקריירה שלי ככותב.

"תראה, כל החיים חינכו אותנו לחשוב שאסור לחלום." דודי עוקף את השולחן כדי להתיישב ליד הקופה.

"ועכשיו כשאתה יודע... אני מביט בזכוכית השקופה של השולחן ליד הקופה. מתחת לזכוכית העבה נחות להן גלויות ממקומות שונים, שהוריי ומשפחת דודי טיילו בהם. חלק מהתמונות נעשו אדומות, חומות והתבלו עם הזמן.

"אדוני, אם זה יעזור, אני מבטיח לא לצעוק יותר על הילד, ולעודד אותו לחלום יותר." דודי מוציא מקרבו מילים שלא האמנתי שיגיד לי.

"תודה רבה. אני מעריך את זה מאוד." אני מסמן לאותיות לקחת אותי בחזרה לעתיד.

(זכרונות מחיפה, מאת מתי שמואלוף, מתוך: מעבורת: פרויקט הסיפור הקצר)

מפגש 20: חזירות לשמה

אודות:

הסיפור שלפנינו מתאר את קורותיו של מאיר שלו כילד המשתתף בהצגת חנוכה בבית הספר. דרך תיאוריו אנו פוגשים הן את החוויה האישית שלו כילד והן את מהלך העניינים הגדול יותר המכתיב את העלילה וצובע בסופו של דבר את החוויה שלו כחוויה טראומטית. בלשון קולחת מתאר שלו את הפער בין להיטותה של המורה לביים הצגה מוצלחת לקהל ההורים לבין הילדים המשתתפים, הצרכים והחששות שלהם. מתוך הסיפור ניתן לצאת לשיח על הפער הקיים לעתים רבות בין השגת המטרה לבין התהליך שבדרך, בין מה שמוצג כלפי חוץ למה שמתחולל "מאחורי הקלעים".

פעילות פתיחה:

נאמר לתלמידים כי משלחת של אורחים נכבדים עתידה להגיע היום לבית הספר ולשם כך עליהם לבחור 2-3 תלמידים מהקבוצה שייצגו את התלמידים ויתארו את חיי בית הספר. לאחר שהתקבלה החלטה נשאל-

5. כיצד בחרתם את הנציגים? מה היו השיקולים שלכם בבחירה?
6. שער- אם מישהו מצוות בית הספר היה בוחר את הנציגים, האם הבחירה היתה דומה או שונה לדעתכם? הסבירו.
7. אילו תחושות התעוררו בכם סביב תהליך הבחירה? (למורה- כדאי להפנות את השאלה באופן יזום הן לתלמידים שלא נבחרו לייצג והן לתלמידים שנבחרו לייצג)
8. איזו השפעה, אם בכלל, יש לעובדה שנבחרתם לייצג את תלמידי בית הספר, על הדברים שתאמרו? מה דעתכם על כך?

הסיפור:

רוב הקוראים היו פעם בכיתה גימל, חלקם אפילו יותר משנה אחת, ורובם השתתפו אז במחזה של חנוכה. לא אחת שמעתי מעלים זכרונות מאותה התנסות, ותמיד שונה רוח של ענווה יתירה על הזכרונות האלה, והנזכרים מצטנעים ומספרים שבחג החנוכה הם היו בסך הכל נר גימל או נר דלת, ותו לא. ובכן, אין בדעתי להפחית מערכי. לא הייתי נר גימל ולא נר דלת ולא שום זוטה אחרת. הייתי מתתיהו בכבודו ובעצמו! לא שחוננתי בכשרונות משחק יוצאים מהכלל או בנוכחות בימתית מחשמלת - ההיפך הוא הנכון. הייתי ילד קצר קומה וקצר ראייה, וניפנופי החרב שלי עוררו גיחוכים הן בקרב הקהל והן בקרב המתיוונים.

אבל הייתה לי סגולה שכל מחנכת עם יומרות בתחום הבימוי חיפשה בשחקניה הקטנים: ידעתי ללמוד בעל פה. הרבה, מהר, ובלי שגיאות.

אותה שנה נשרו כל המועמדים הטבעיים לגילומי של מתתיהו במהלך החזרות. זה אחר זה, קנאים אתלטיים ורושפי עיניים שכמותם, הם זינקו בהתלהבות דתית על המזבח, נעצו את חרב הדיקט שלהם בפה המתיוון, בלעו רוק של מבוכה, ונשארו עם הפרצוף של "אוי, שכחתי מה אני צריך להגיד עכשיו".

יום לפני הבכורה הבינה המורה שלי, שעדיף מתתיהו לא הירואי במיוחד אבל עם כל המילים הנכונות בפה, וקידמה אותי מתפקידי המקורי לתפקיד עתיר הטקסט של אבי המכבים. (אגב, כיוון שזמן רב עבר מאז, אני מוכן לגלות שתפקידי המקורי היה להיות החזיר ששכב על המזבח,

קאסטינג שגרם לי עוגמת נפש רבה, על אף שאבא שלי, שרצה להקל מיסורי, אמר לי: "לא נורא, מאיר, לא רק מתתיהו התנגד לפולחן הזה. גם החזיר התנגד, אם כי מסיבות שונות". למחרת ערכנו חזרה גרלית בנוכחות המנהלת, ואני דיקלמתי בשטף את המונולוג של מתתיהו:

"שימעו אלי פְּנֵי ואָחִי,
מי לאדוני, אלי!
יהודים אנו, יהודים.
נשמור את תורת אבותינו.
ננתץ את מזבחות האלילים,
נהרוג את המתיוונים.
ננוס אל ההרים,
ונילחם למען האלוהים!"

המנהלת העירה למורה שלי ש"מתתיהו נראה קצת נעבעך עפעס"; אבל ההצגה נועדה לשעות הערב של אותו היום, בנוכחות כל ההורים, ונעבעך או לא נעבעך, התפקיד הראשי היה שלי. לפנות ערב הלכתי עם אמא שלי ועם אחותי הקטנה לבית הספר (אבא שלי נשאר בבית, בטענה הקבועה שהוא כבר למד בבית ספר פעם אחת, ואינו מרגיש צורך לשוב על התהליך מחדש). בכניסה לאולם נפרדתי מהן, עליתי אל מאחורי הקלעים ועטיתי את בגדי מתתיהו. באותם ימים רווחה במערכת החינוך הסברה, שנכבדי המגזר היהודי בתקופת אנטיוכוס לבשו בגדים של ערבים. המורה התקינה לראשי כאפיה ועקאל, ואת הזקן החשמונאי המפואר שהיא הכינה מסלילים של ליפה, הצמידה אל הכאפיה בשתי סיכות ביטחון, ליד האוזניים. האורות באולם כבו, המסך נפתח ואני עליתי על הבמה. במערכה הראשונה ישבתי עם חמשת בני, והשמענו קינות רמות ביותר על המצב הפוליטי והרוחני בעירנו מודיעין. אז יצאתי מהבמה לקול תשואות רמות של אמי ואחותי, והכהן המתיוון נכנס עם החזיר (הוא הילד שרק אתמול היה מתתיהו). הוא נשא נאום קצר, הניף את המאכלת, ואז זינקתי אל הבמה וחרבי בידי. הספקתי לצעוק "שימעו אלי בני ואחי, מי לאדוני אלי!" ואז קלטתי שכולם -

הקהל, הכהן, הנרות והחזיר - צוחקים בקול גדול. השפלתי את מבטי וראיתי שהזקן שלי נשמט ממקומו והוא תלוי רק על סיכה אחת, באופן מגוחך שאינו הולם את מעמדי ההיסטורי. ניסיתי להחזיק אותו בידי האחת ולדקור את המתיוון בידי האחרת, אבל אז קרה דבר נורא: יד ארוכה וחזקה, ידה של המורה הבמאית, נשלחה דרך סדיני המסך ואחזה בגלימתי. היא סחבה אותי אל מאחורי הקלעים, הידקה את הזקן למקומו, נעצה את סיכת הביטחון דרך הכאפיה, דרך הליפה ודרך האוזן שלי, סגרה אותה והדפה אותי בחזרה לבמה. כל התהליך הזה ארך כשניה וחצי, ובטרם הספקתי להבין מה אירע לי, מצאתי את עצמי ניצב מול הקהל בברכיים פקות ובאוזן מפולחת. התדהמה והכאב היו ללא נשוא. חשתי כל סנטימטר של חיורון בעור פְּנֵי, וכל פעימת כאב בתנוך אזני. פערתי את פי ואמרתי "יהודים אנו, יהודים... אמא... האוזן..." ופרצתי בבכי גדול.

השתתרה מהומה גדולה. אמא שלי הסתערה מהאולם אל הבמה, המורה נמלטה, ואני, מצדי ברחתי הביתה. מאז שכחתי חלק גדול מהטקסטים של חנוכה, אבל אני זוכר היטב את המילים של אבא שלי. הוא שלף לי את הסיכה מהאוזן, זרק את הזקן, ואמר: "אתה רואה, מאיר, לפעמים יותר טוב להיות חזיר".

(מאיר שלו, פורסם בידיעות אחרונות, חנוכה תשס"ג)

פעילות לאחר הקריאה

תרגיל בדרמה:

נסביר לתלמידים שבתרגיל הבא נדמה מצבים שבהם אנחנו מציגים כלפי חוץ משהו אחד ואילו בתוכנו מתחולל משהו אחר לגמרי. נזמין את התלמידים להציג סיטואציות מחיי היומיום כשכל דמות תיוצג על ידי שני תלמידים- אחד המציג את מה שהדמות מראה כלפי חוץ והתלמיד השני מציג את מה שהדמות חושבת ומרגישה (למשל- שני חברים שלא התראו 10 שנים; שני אנשים שנתקלים בסופר ואחד מהם לא זוכר איך קוראים לשני וכיו"ב).

- למורה: בכיתות הגבוהות ניתן לשקול להקרין את הסרטון הבא:

<https://www.youtube.com/watch?v=vuSgM5Pp0Y8>

מפגש 21: אלוהים מרחם על ילדי הגן

אודות:

הסיפור הנפלא שלפנינו מתאר חוויית ילדות דרמטית בחייו של הסופר אריאל הירשפלד, בה הוא יצא מפתח בגדר הגן שלו ויצא אל "העולם הגדול", לבדו, ללא מבוגר וללא הגנה. זהו סיפור שמספר על התבגרות והתפכחות, מעולם התום הילדי, לעולם המבוגרים שיש בו צער וכאב אך גם בחירה ומיסתורין. קריאת הסיפור מזמנת שיח על תהליכי התבגרות והתפכחות בחיי התלמידים, על המר והמתוק שיש בכך.

פעילות פתיחה:

נזמין את התלמידים לחשוב על נקודה כלשהי בחייהם, אותה הם יכולים לסמן כנקודת התפכחות מהתמימות הילדית שלהם (למשל מות אדם קרוב או חיית מחמד, הבנה לגבי האופן שבו דבר כלשהו פועל, הכניסה לבית הספר ועוד). התלמידים יכולים לכתוב על כך או לשתף בעל פה.

הסיפור:

- הערה למורה: כדאי לקרוא את הסיפור מראש ולהחליט, בהתאם לשיקולי גיל והתאמה, אם לקרוא את החלק הצבוע באפור או לדלג עליו.

"פעם ברחתי מהגן. זה היה בגן חובה. זה כמה ימים ידעתי שהגדר בין הגן לבין הגן הציבורי שהיה לגבולו הייתה נפולה. סבך של הרדופים היה מאחוריה. יום אחד בצהריים עמדתי מול מקום הפתח וראיתי את האפשרות לצאת מבעדו וללכת. לא הבנתי מדוע כל שאר הילדים לא יצאו מבעד לפתח. לא הרגשתי פחד וגם לא תשוקה עזה להימלט מהגן. הגן לא היה רע במיוחד אלא, בעיקר, קצת משעמם. צעדתי מעל התיל הרופף ופילסתי דרך בין ענפי הרדופים ומצאתי עצמי על שביל צדדי בגן הציבורי של המושבה שהיה נטוע סביב "יד לבנים".

אני זוכר היטב את משב החופש הקריר שבא אל פני ואת הידיעה המוזרה והרעננה שהתלוותה אליו – אני לבד. הלכתי בשקט ויצאתי מן הגן הציבורי אל רחוב הדקלים וממנו אל ככר המושבה. ליד "קפה סימון", בשטח החולי שלייד בית המרקחת, עמדו קשורים כמה סוסים רתומים לעגלותיהם ובבית הקפה ישב מוכר העיתונים קובאליק שפחדתי ממנו קצת משום שפעם ראיתי שוכב מתגולל על הכביש בצד התלת-אופן השחור שלו וקצף לבן על שפתיו, ואמא, שמשכה אותי הצידה, הסבירה שהוא חולה במחלת הנפילה.

"איפה אמא?" שאל קובאליק.

"בבית", עניתי בלחש.

"תלך הביתה", אמר קובאליק וחזר לעיתונו.

ידעתי שאיש אינו יודע איפה אני והרגשתי מותר. לא שמחה ולא עליצות היו בזה, וגם לא חרדה, אלא שלוה וערות פקוחה. הלכתי לראות היטב כל מיני דברים שמשכו את עיני כמה פעמים כשהלכתי עם אמא או אבא למושבה: לראות את החנות של הפחח ואת חנות הדגים. חנות הפחח הייתה המרתקת מכל חנויות השוק במושבה. מלבד הגיגיות והדליים שהכין הפחח היו בה גם משפכים ומברשות וזר גדול של ליפות, ובעיקר: שורה נהדרה של פתילות ופרימוסים. הפרימוסים הבריכו בנחישות ממורטת ועמדו כמשפחה שלמה על-פי גודלם – מן הקטן ביותר ועד הפרימוס האבא הענקי שכל מה שהיה בו היה עבה; כלומר כל החלקים – הרגליים, הצינורות, הצירים והחישוקים שהיו דקים ועדינים בפרימוסים הקטנים, הלכו וגדלו בהתאמה עד שבפרימוסים הגדולים ביותר הם נראו גסים מאוד אבל גם יפים מאוד ומסוכנים. איזו להבה ענקית ורועשת עתידה לצאת מהם.

אחרי שהתבוננתי כאוות נפשי בכל הכלים הנוצצים הלכתי לחנות הדגים המסריחה שאף פעם לא ניתן לי להישאר בה ליד בריכת הקרפיונים ולראות עוד ועוד את הדגים הנושמים, השוחים ביופי כה רב, החיים כל-כך, הרוצים משהו כל-כך, המצטופפים כל-כך, המתפתלים זה סביב זה במין מחול שלא נגמר.

”איפה אמא?” שאל המוכר שבא לדוג דג אחד ברשת שבידו.

”בבית, עניתי בלחש.

”תלך הביתה, הוא אמר, וסיגריה הדבוקה לשפתיו, בצד, רעדה בדברו.

הוא דג דג גדול. לא הלכתי. הבטתי מהופנט בדג שניצוד המפרפר בכוח מפחיד ברשת. מעולם לפני-כן לא ראיתי כדבר הזה ולא שיערתי שזה מה שנעשה בדגים האלה. המוכר נטל את הדג המפרפר, הנאבק, בידי והניחו בכוח על לוח העץ המזוהם שעל שולחנו, אחז בו בשמאלו ונטל פטיש גדול ועבה בימינו והיכה בראשו של הדג מכה נוראה. הדג פרפר פירפור נורא שבדרך לא נראית עבר אלי לגופי ברגע ההוא. המוכר היכה בו שנית, וגם המכה הזאת עברה אלי אל ראשי. עמדתי מסומר אל מקומי. אני זוכר את ההשתנקות שבאה אל גרוני ונשארה בו כל היום ההוא ועלתה עוד פעמים רבות אחר-כך.

המוכר הפך את הדג המת, נטל סכין גדולה וחתך את בטנו. כל תנועה שלו, כל מעשה וכל פרט מפעירת הבטן של הדג ומשיכת המעיים החוצה הגדילו את הפלצות עד רעם. אבל לא יכולתי לזוז ממקומי. רק משגמר את השחיטה וארז את הדג בנייר עיתון הלכתי משם בקושי. כל גופי רעד בחולשה. רציתי הביתה ובקושי הלכתי.

עברתי לאט את שטחו של השוק ומשם אל החורשה שליד הוואדי, דרך ערימה גדולה של נוצות – נוצות שנמרטו מהמון תרנגולות שנשחטו במשחטה קרובה והושלכו כאן בין העצים ליד הוואדי, ליד חניית החמורים והסוסים, וריח הזוהמה שהייתה בכל המקום ההוא – מקום של פגרים ואשפה וגרוטאות: נעליים, חלקי מכשירים שהחלידו, רגליים וראשים ערופים של עופות. משם אל הוואדי עצמו, התעלה היבשה ההולכת ומעמיקה, מתפתלת בין עצי החורשה עד הגשר.

עברתי את הגשר בזחילה. אינני יודע מדוע דווקא אז עברתי תחתיו, בתוך הצינור שלו, בזחילה, ובאתי אל השדה שלנו, השדה הרחב שבין רחוב האורנים והבתים שמעבר לוואדי

והאיקליפטוסים שבמערב. מן הוואדי עליתי בשביל הראשי של השדה, הרצוף סימני פסיעות של חיפושיות, צבים וציפורים, אל דרך העפר שהיתה הרחוב שלנו ובה חלצתי את סנדלי, כרגיל במקום הזה, והלכתי יחף הביתה.

פתאום עצר לצידי הטנדר השחור ואבא יצא ממנו כועס מאוד.

"הנה אתה סוף סוף. איפה היית? הגננת הודיעה לי שברחת מהגן. איך אתה עושה דבר כזה?!"

הוא כמעט צעק בדברו. ואז, בקול יורד וחמור נאמר הנורא מכל:

"אני מתפלא עליך."

ולא הוסיף עוד דבר.

עליתי בשתיקה לטנדר ואבא נהג בדרך הקצרה שעוד נותרה הביתה. דמעות עלו בעיני. מעי חמרמרו.

"אני כועס עליך." אמר אבא ושתיקתי גדלה וכאבה ועלתה מבטני אל חזי. הסתכלתי אל אבא.

רק כעס היה בפניו ורצינות גמורה, והוא לא השיב לי מבט. משהו עמד על סף גרוני, גדול וקשה.

כשעצרנו ליד הבית, לפני שפתחתי את הדלת, אמרתי בלחש:

"אתה לא אבא שלי יותר."

"מה?" הוא שאל בהפתעה.

"אתה לא אבא שלי יותר," חזרתי על המילים בלחש.

הוא שתק רגע, ופתאום הוא חייך ואמר,

"זה אי-אפשר, אני תמיד אהיה אבא שלך."

"לא." עניתי ברצינות גמורה ולא לקחתי את כף ידו המושטת. "אתה תמיד תהיה אבא, אבל לא

שלי. את זה שאתה שלי – את זה אני קובע. ואני קובע שאתה לא אבא שלי. ואני אודיע שאתה

לא אבא שלי."

"ואיך תעשה את זה?"

"אני אלך למועצה ואודיע לראש המועצה שאני מבטל את זה שאתה אבא שלי. זה אני שמחליט

על זה." אמרתי באותו לחש ודמעות עמדו בעיני, דמעות מרות, של דרך שאין ממנה חזרה.

אבא שתק ואני חזרתי על המילים בלחש חנוק: "זה אני שמחליט על זה."

אבא הסתכל עלי ברצינות ובחיוך גם יחד ואז השתנו פניו והוא אמר בקול אחר, ברצינות גמורה:

"זה נכון. אתה זה שמחליט על זה." והישיר אלי מבט ואחר הושיט אלי שוב את כף ידו הגדולה

ואמר: "אולי אתה מוכן עוד לא להודיע את זה במועצה ואולי תיתן לי להיות עוד קצת אבא

שלך?"

אני זוכר היטב את כף ידו הגדולה המושטת אלי ואת כף ידי הקטנה הבאה אליה ואת אצבעותיו

הגדולות החמות נסגרות ואוחזות את ידי ואת שנינו עולים במעלה הגבעה הקטנה הביתה אל

אמא, ולא יכולתי להגיד "כן" כי הבכי חנק את גרוני.

('פתח בגדר' מאת אריאל הירשפלד, בתוך: מעבורת, פרויקט הסיפור הקצר)

שאלות לאחר קריאה

3. הפעילות הבאה חוזרת לנקודת ההתחלה של הסיפור המתארת מעין צומת דרכים בחייו של

הילד, בין ההישארות בעולם התמים והמוגן, לבין היציאה לעולם הרחבה ומלא הסכנות.

נזמין את הילדים לחזור אל נקודה זו ולבטא את רחשי ליבם אודות מעמד הבחירה:

דמיינו את הילד הקטן, העומד מול הגדר הנפולה בגן. לו יכולתם לפנות אליו, האם

הייתם עושים זאת? מה הייתם אומרים לו?

ניתן לעשות את הפעילות בדרכים שונות- כשיחה, כתרגיל כתיבה אישי בו התלמידים כותבים לילד או כתרגיל בדרמה בו תלמיד אחד משחק את הילד ותלמיד אחר יכול לפנות אליו ולדבר איתו.

4. נחלק לתלמידים דפים חלקים ונזמין אותם לצייר תמונה אחת מתוך הסיפור שהיתה דרמטית או מרכזית עבורם (ניתן לצייר באופן מוחשי או מופשט לבחירתם).

מפגש 22: המבוגר האחראי

אודות:

סיפור זה ממשיך במידה רבה את הסיפור הקודם בכך שגם הוא כקודמו, עוסק בעולם הילדות ועולם המבוגרים. בעוד שהסיפור הקודם נכתב כזיכרון של אדם מבוגר המתאר את קורותיו כילד, הסיפור שלפנינו, אינו מסתפק רק בתיאור הזיכרון אלא מתערב בו ובמידה רבה, משנה אותו.

פעילות פתיחה:

נאמר לתלמידים- הנכם נציגיהם של כל ילדי העולם. נשלחתם לוועדת פסגה ייחודית שנועדה לקיים משא ומתן בין הילדים למבוגרים (הורים, מורים, מנהיגים וכו'). עליכם לדון ביניכם ולהעלות 3 טענות מרכזיות שברצונכם לטעון בפני המבוגרים ו-3 בקשות/דרישות שאתם מבקשים מהמבוגרים לקיים (מצורף נספח).

זמין את התלמידים לשתף.

- למורה- ניתן לתת את המשימה לכל התלמידים יחד, או לחלק אותם לקבוצות.

הסיפור:

"יום אחד, כשהייתי בן תשע או עשר, שלח אותי דודי עם הדואר של חנות ההלבשה שלו ושל אבי בעיר התחתית של חיפה. אני לא בטוח אם זה היה רעיון שלי, או רעיון שלו שאלך לבד, ללא ליווי מבוגר.

הלכתי מרחוב כיאט ישר אל תוך רחוב העצמאות, ופניתי ימינה לכיוון הכביש המוביל אל הקריות. זכרתי שאי שם מסתתר לו בניין דואר ענק. הגעתי עד לבית החרושת של דובק ואז גיליתי שטעיתי ובעצם אנל'א יודע איפה נמצא בניין הדואר. בדרך חזרה הלכתי לאט יותר, כי התביישתי שלא זכרתי את הדרך. עד שהגעתי לפתח החנות, הפנים שלי לא היו אלא קולות התנייחות ומשיכת אף.

הדוד שלי כעס עלי, שלא שלחתי את הדואר. אולי משום שלאחיו נולד בן, ולו היו רק בנות ובתקופה ההיא הבן הוא זה ששמר על שם המשפחה, שלא כמו בתקופתנו, שבה המסורת הולידה מסורות חדשות. אולי בתוך תוכו הוא זעם על האישיות המעופפת שלי, אלפי עפיפונים צבעוניים שמכסים את השמיים המזוהמים בסירחון של בתי הזיקוק; אולי הוא שאל את עצמו, איך הוא בטח בלא יוצלח שכמותי. הבטתי בפנים המרצינות שלו, דומות לפניו של אבי, אך יותר מלאות, והקמטים יותר עמוקים, וממש התביישתי.

אחרי שננזפתי על שלא הבאתי את המכתב ליעדו, עליתי למעלה ליציע של החנות, מין מחסן עץ כהה ומאובק. שם חיכיתי לאבי שיגיע, לחפש אצלו קצת רחמים. הבטתי בתקרה הגבוהה. עכבישי ענק טוו קוויים אדירים, אך במקום לתפוס חרקים, רק אבק נערם עליהם. הייתי מוקף במתלי בגדים בודדים, בסיכות שולחן שנהגתי לשדך באופן בלתי אפשרי לשולחן העץ המחוספס. מאחורי עמדה שורה של ארגזי בגדים שלא נקנו וחיכו להישלח בחזרה לספקים. התחבאתי בחושך של היציע, שנסתר מהלקוחות.

אבי נכנס לחנות, ורצתי למטה לספר לו מה שקרה, ונפלתי במדרגות ונקרעה לי הזרוע ממסמר חלוד. אבי היה חסר אונים מול זרם הדם ומיד הזמין אמבולנס. דודי אמר לו, "נו, אמרתי לך,

הילד שלך צריך להפסיק לרחף כמו עפיפון. "ומאז אני הולך עם צלקת ביד שמאל, שנראית כמו סירה, על היד הכותבת שלי, שלא מפסיקה לרחף ולחלום.

עברו השנים, העיר התחתית התייבשה מלקוחות, הם עברו לקניונים ואבי ואחיו פשטו את הרגל. הדבר היחיד שהעירייה עשתה בעיר התחתית הוא להציע את החנויות הריקות בתור סטודיו לאמנים מתל אביב. וכך, יום אחד מצאתי את עצמי חוגג עם חבריי התל אביביים בתערוכה של כתב העת "מעין", ממש ליד קבר החנות של סבי ובניו. החנות הריקה עמדה כמו מצבה לימים שלא יחזרו (לעיתים אני חושב שזאת הייתה הנקמה של הזמנים בבנק, שקנה את החנות במחיר ריצפה). החברים התל אביבים לא ידעו דבר על בית הקברות של החנויות שהקיף אותם. רק אני עמדתי ושתקתי ולא אמרתי מילה.

היום אני יודע שיש איזה בניין דואר ענק בקצה רחוב העצמאות, העמוס ימאים שמוכרים דברי סידקית. בתוך בית הדואר הזה מחכה לילד הקטן צי של דוורים ודווריות ואחד מהם לפחות פונה אלי בחיוך ומציע את עזרתו כשאני הולך לאיבוד. בניין הדואר העצום והמסתורי מתרחב ללא הפסק, מעל לכל קנה מידה אנושי, החדרים שלו גרנדיזיים, מעוצבים בעיצובים חדשניים, משתנים בלי הפסקה. כך שאי אפשר לפספס אותו. מתוך קרבו נשלחים אינסוף עפיפונים בצורת מעטפות ריקות.

ועכשיו אני מופיע לצד דודי בחנות הבגדים עם התקררות הגבוהות, "אתה טועה, מותר לילד לרחף כמו עפיפון, אני מתערב ואומר לו.

"מי אתה?" הוא סוקר את בגדיי בהפתעה.

"אני חבר של הילד הזה, כבר שלושים שנה." אני מלטף את הראש המתולתל של הילד הזה, שהוא אני.

"תראה, אני מבין שאתה כועס, אבל הילד השתולל ובגלל זה הוא נחתך, ומישהו צריך לשים גבול ברור בין מה מותר לעשות, ומה אסור."

"אם לא היית נוזף בו, הוא לא היה נמתח כמו קפיץ ומשתולל כשאביו מגיע." אני מביט עוד פעם בחנות הזאת, שבה העברתי את ילדותי ובין כתליה אימי הכירה את אבי.

"איך יכולתי לדעת?" דודי לוקח כמה שאיפות אחרונות וזורק את הסיגריה אל מעבר למדרכה במפתן החנות. מכונית פיאת "ריתמו" אדומה עם שריטה עבה בצד עוברת ומועכת את בדל הסיגריה.

"היית צריך לעודד אותו לחלום עוד יותר, ולצייר בעצמך את המפה האגדית שבה מסתתר בניין הדואר הענק, שרק ילדים יודעים את הכניסה אליו." הילד מביט בי ומסכים איתי.

"למה לי?" אח של אבי שואל במבט רציני וחוזר לתוך החנות.

"כי אולי, עשרות שנים אחרי זה, הוא היה כותב לך שיר אהבה." אני שם לב שדודי מעולם לא זכה לשמוע על הקריירה שלי ככותב.

"תראה, כל החיים חינכו אותנו לחשוב שאסור לחלום." דודי עוקף את השולחן כדי להתיישב ליד הקופה.

"ועכשיו כשאתה יודע... אני מביט בזכוכית השקופה של השולחן ליד הקופה. מתחת לזכוכית העבה נחות להן גלויות ממקומות שונים, שהוריי ומשפחת דודי טיילו בהם. חלק מהתמונות נעשו אדומות, חומות והתבלו עם הזמן.

"אדוני, אם זה יעזור, אני מבטיח לא לצעוק יותר על הילד, ולעודד אותו לחלום יותר." דודי מוציא מקרבו מילים שלא האמנתי שיגיד לי.

"תודה רבה. אני מעריך את זה מאוד." אני מסמן לאותיות לקחת אותי בחזרה לעתיד.

(זכרונות מחיפה, מאת מתי שמואלוף, מתוך: מעבורת: פרויקט הסיפור הקצר)

פעילות לאחר קריאה

3. נביא לכיתה מעטפות ריקות , נזמין את התלמידים לעצב אותן מחדש לעפיפונים או לכל דבר אחר שמבטא בעיניהם את הסיפור שקראו (אפשר להשתמש במעטפות כחומר גלם למשהו חדש או כמעטפות למכתבים שהתלמידים יכתבו).
4. נזמין את התלמידים לחשוב על מקרה מחייהם שבו הם הרגישו שהובנו לא כראוי, או נשפטו בצורה לא הוגנת או שגויה על ידי מבוגר בחייהם. נזמין אותם, בדומה לסיפור, לשחזר את הסיטואציה שקרתה ולתקן אותה (להיחלץ ולהתערב לטובת עצמם).

  - גם תרגיל זה ניתן לעשות באופנים שונים- בכתיבה או בדרמה, בהתאם לכיתה.

העשרה:

ניתן ואף מומלץ להקרין לתלמידים את [ההרצאה הנפלאה הזו](#) ב- TED העוסקת ביחסים בין עולם המבוגרים לעולם הילדים ומערערת על התפיסות המוכרות ביחס לנושא זה.

- נספח-

אל מבוגרי העולם,

אנו, נציגי ילדי העולם כולו, פונים אליכם היום באומרנו:

מפגש 23: גילוי וכיסוי

רקע:

המפגש של תלמיד עם מורה עשוי להותיר לעתים רבות חותם עמוק בנפשו של האחד. לעתים רבות זהו חותם מצמיח ומעורר השראה ולעתים זוהי צלקת מכאיבה. בסיפורים שלפנינו נפגוש רשמים שונים שנותרו בנפשם של הכותבים ונזמן אפשרות הן לשיח על הנושאים אותם מתארים הסיפורים והן ליחסי המורה-תלמיד המתוארים.

בסיפור שלפנינו, נזכר מאיר שלו במורה שעשה עמו חסד בגילוי צורך חיוני מחד ובסיוע להסתירו באופן זמני מאידך. המערך נסוב על חוויית הנראות והבושה שמתלווה לה, כפי שהיא עולה בסיפור וכפי שהיא עשויה להתעורר בחיי כל אדם. ניתן גם לבחור להתייחס לסיפור דרך התבוננות על יחסי המורה, התלמיד והורי התלמיד.

משימת פתיחה:

נחלק לתלמידים דפים חלקים ועפרונות. כדאי לבקש מהם להביא משטח קשיח כלשהו (ספר או קלסר למשל).

נזמין את התלמידים לשבת בזוגות ונבקש מהם לשבת פנים אל פנים.

משימת התלמידים היא לצייר את דיוקנו של היושב מולם בצורה המדויקת ביותר שיש ביכולתם. לשם כך תוקדש דקה אחת להתבוננות ומיד לאחריה יינתנו 2 דקות לרישום. לאחר מכן- חילוף תפקידים.

דגשים-

חשוב להבהיר לתלמידים שמשימה זו אינה דורשת שום מיומנות או יכולת בציור. יש לבצע את המשימה בדממה.

התלמיד שמציירים אותו יבחר נקודה בחדר וישתדל לא לזוז.

בתום הזמן המוקצב התלמיד שצייר יהפוך את הציור מבלי להראות אותו לחברו. רק בתום הפעילות כולה (לאחר ששני התלמידים ציירו) ניתן להראות זה לזה את התוצאות.

- **למורה-** מדובר בפעילות מאתגרת מאוד שעשויה לעורר מבוכה רבה. מטרת הפעילות היא לדון ולשוחח בדיוק על כך ולכן ניתן, על פי שיקול דעת, להפסיק את הפעילות ולשוחח רק על התגובות שהתעוררו בעקבותיה (בין אם התבצעה ובין אם לא).

שאלות בעקבות הפעילות:

- מה הרגשתם במהלך הפעילות? (במידה שהתלמידים התקשו לבצע את המשימה- אילו תחושות עוררה בכם ההנחיה? מדוע התקשיתם לעשות זאת?)
- מדוע היה לכם חשוב לראות איך ציירו אתכם? לשם מה הראיתם לשותפכם את מה שציירתם?
- מי התאכזב מאיך שהוא נראה בציור? למי היה קשה להראות את מה שהוא צייר? מדוע?
- **למורה-** חשוב לסכם את הדברים שנאמרו ולהתייחס למבט של האחר והשפעתו עלינו ועל תחושותינו.
- נזמין את התלמידים לחשוב ולשתף מה יכול להקל עליהם בסיטואציה כזו ומה עשוי להגביר את מבוכתם.

הסיפור:

הייתי אז כבן עשר, גרתי בנהלל, ועמדה לפניי בעיה קשה: הגעתי לשלב שבו גם אחרים הבחינו בצורך שלי במשקפיים. האמת היא שמיום שעמדתי על דעתי, ידעתי שהראייה שלי אינה חדה. תחילה חשבתי שהעולם נברא מטושטש. אחר כך החלטתי שזו הראייה הטבעית של בני המין האנושי. אבל אט-אט חדרה למוחי ההכרה, שחבריי מיטיבים לראות ממני. הקדשתי את רוב זמני להסתרת העובדה הזו מכולם, אלא שקוצר הראייה שלי הלך והחמיר.

בימים ההם, שלהי שנות החמישים, משקפיים היו בושה. קסוקר, אבו ארבע, טיליגנט – כינו את אלה שהרכיבו אותם. ובכלל, נהלל לא הייתה גן עדן לעיוורים ולפיסחים. מייסדיה, אנשי החזון, חלוצי העלייה השנייה, לא שבו לארץ אבותינו כדי להוליד בה צאצאים ממושקפים. כאלה היה להם די והותר בגולה. הם רצו דור חדש של איכרים גבוהים, שזופים, עזי-לב וחד-עיניים. מכיוון שהחריצות וגם החוסן והגובה שלי לא היו מרשימים במיוחד, הבנתי שמשקפיים יהיו המסמר האחרון בארון המתים שלי, שלא אדבר על הבושה שאמית על משפחתי. לא היה לי ספק, שאם אופיע במשקפיים על חוטמי, הדודים שלי ימכרו אותי לסוחר הבקר וסבא שלי יודיע שהציונות נכשלה ויחזור באייה הראשונה לאודסה. בגלל כל אלה עשיתי מאמצים גדולים להסתיר את קוצר הראייה שלי.

בין היתר התמכרתי לקריאת ספרים. את העולם האמיתי קשה לקרב אל העיניים אבל את העולמות המודפסים על הנייר – אפשר. וכך – ברב שנות ילדותי התהלכתי בעולם הולך ונעלם, ובירכתי בשלום לא רק בני אדם אלא גם שיחים מופתעים. לבד מהשיחים, חשד בי גם המורה שלי, יעקב מאסטרו. כמה וכמה פעמים קרא לי לשיחה ואמר, שלדעתו איני רואה את מה שכתוב על הלוח. הוא החליט לא ללחוץ עלי יותר מידי, עד שיום אחד הוא כתב על הלוח מבחן בחשבון ואני זוכר היטב את ההערה שהתלוותה לציון הנמוך: "התשובות חלקן נכונות, השאלות אינן נכונות." כבר באותו הערב הוא דפק על דלת ביתנו ונכנס בשלום מנומס. חשתי את הקירות נסגרים עלי. יעקב מאסטרו היה איש עדין ונמוך קומה. אני חושב שרשח לי סימפטיה מסוימת משום שגם הוא לא התאים לתדמיות של הכפר. הוא לא ייבש ביצות ולא נלחם בפלמ"ח, ונוסף לכל הצרות היה ספרדי. נהלל, מיהלומי הכתר של החזון הציוני, הייתה קצרת רוח כלפי אנשים כמוהו. העובדה שהביא עמו לארץ קבוצה של יתומים קטנים, שאסף אחרי השואה והצילם, לא הועילה לשיפור מעמדו. הוא ניגש ישר לעניין, ואימא שלי, נהללית בעלת גאווה, הודיעה לו שהוא טועה. יעקב נבוך, התכווץ בכיסאו אבל התעקש: הילד זקוק למשקפיים. אימא שלי הסמיקה. היה לה סומק מיוחד של כעס. היא הלכה לחדר הסמוך, ונשארה שם לאות בז ומחאה. אבא שלי, לעומתה, התקשה להסתיר את שמחתו. הוא היה עירוני עם עור לבן, דעות ימניות, ומה שהכי חשוב, ממושקף בעצמו. העובדה שהצליח לפגוע בגנטיקה המושלמת של מושב העובדים הראשון בכלל ושל המשפחה הסוציאליסטית של אימא שלי בפרט, גרמה לו נחת עצומה. למחרת נסענו לעפולה אל רופא העיניים. ביום שקיבלתי את המשקפיים, שמתי אותם בכיסי, הלכתי לביתו של יעקב מאסטרו ואמרתי לו: "יעקב." – בנהלל קראנו למורים בשמם הפרטי – "יעקב, בעוד חודש תסתיים שנת הלימודים ואז אני חוזר לירושלים." וביקשתי ממנו שירשה לי לא להרכיב את המשקפיים עד תום השנה. הבטחתי לו שליירושלים כבר אגיע במשקפיים. למחרת בבקר הוא הגיע לכיתה והודיע שהחליט להחליף את מקומות הישיבה של כולנו, "כי אתם מפטטים יותר מידי." כך הוסוותה מטרתו האמיתית – להעביר אותי קרוב יותר ללוח. חודש לאחר מכן עקרנו לירושלים. כשהכפר נעלם מעיני (כלומר אחרי עשרים מטר),

הוצאתי את המשקפיים מכיסי, הנחתי אותם על חוטמי, ושם הם עד היום. בחשבון אני מתקשה גם עכשיו, אבל במורה טוב ונדיב אני מסוגל להבחין עד היום, וגם בלי משקפיים.
(מאיר שלו, מתוך ספרו "סוד אחיזת העיניים", עם עובד)

שאלות בעקבות הקריאה

- כיצד "צייר" (במרכאות) המורה את הילד, אם בכלל? עם משקפיים או בלי?
- מדוע מתאר אותו הילד כ"נדיב"? במה הוא היה נדיב כלפיו?

M כל חטאת

רקע:

סיפור זה מתאר דווקא זיכרון שלילי וקשה של הסופרת, מהמורה למתמטיקה שלימדה בתיכון. סיפור זה מאפשר לגעת ביחסים המורכבים שבין מורה ותלמידים ועל יחסי הכוח והפער שעשויים להיות ביניהם. בנוסף, בהיותו סיפור רווי רגשות המסופר מנקודת מבט לאחור, הוא מזמן עיסוק באופן שבו תיאור הדברים מרמז על הרגשות האצורים בחוויה.

הנחיות לקראת הקריאה:

נספר לתלמידים כי אנו עומדים לקרוא זיכרון ילדות של סופרת מאוד מצליחה בשם אורלי קסטל-בלום מימיה בבית הספר (הסיפור מתחיל בשנותיה הראשונות בבית הספר וממשיך לתיכון). נחלק לתלמידים דפים וכלי כתיבה, נבקש מהם להאזין היטב לסיפור ולכתוב אילו רגשות עולים בסיפור.

הסיפור:

ללמוד לכתוב את האות האנגלית m היה קשה. ישבתי בכיתה בבית הספר היסודי והשתדלתי כל כך עם כל הגבעות האלה של האות. ממש התייסרתי. עם ה - m עוד איכשהו הסתדרתי, אבל לשים על הדף m בכתב אנגלי - זה גבל בסיוט. היה לי עיפרון לא מחודד שטינף את הדף, למורה היתה פאה בצבע אדום.

כולם תפסו מהר מאוד את עניין הכיוונים שזה משמאל לימין וה-m שלהם יצאה להם טבעית כמו מס סופית. ישבתי בצד ימין של הכיתה, איפשהו באמצע, המורה כתבה m m m על הלוח, באות גדולה, קטנה, בכתב ובדפוס. התלמידים העתיקו בנמרצות. אצלי, בגלל העיפרון, לא ראו את הניואנסים שבין הגבעות של ה-m, לא בכתב ולא בדפוס, והכול נראה כמו מערכת הגנה עצמית מקולקלת. עוד אז היתה לי הרגשה שהקושי הזה שבכתיבת האות האנגלית m הוא יותר ממה שהוא צריך להיות. הביטו, הרי מדובר באות אחת שזזה כל כך ברור משמאל לימין, שלוש גבעות ברורות ומסומנות שלא עושות בעיות. לקח לי המון זמן לקלוט את זה. נניח שאיכשהו זה נכנס לי לראש. שש שנים אחר כך, הייתי בתיכון והמוקרה למתמטיקה לימד משוואות עם m בריבוע ו-m בריבוע. הוא קרא לי ללוח. אני זוכרת היטב את שמו המלא. לא אמסור אותו מפאת היותו היום מנהל בית ספר תיכון אחר, ואולי זה משהו לא חוקי. באתי ללוח, וכתבתי m עם ארבע גבעות. המורה אמר: מה זה ה-m הזאת, שכה אחיה, ככה הוא אמר. איזה מין m זאת, כמה גבעות עשית לה? אני חושבת שמישהו אמר שה-m שלי בהריון. נדמה לי שמישהו ככה זרק. אולי זה היה הטמבל הזה מהספסל האחרון. הכיתה גיחכה. גיחוך רפרף שם בז'בוטינסקי פינת רמז, צחוק קל על חשבונני. הבלגתי, אבל זה לא אומר שלא ספגתי את זה. צחוק הגורל. לפני חודשיים אני נכנסת לחנות המפעל של כיתן, אני רואה את המורה הזה שירד עלי, זה שהוא מנהל בית ספר. אני אומרת לו שלום, הוא לא זוכר כלום ממני, אבל כלום. ממש בלקאאוט. אני רואה בעיניים שלו שהוא לא מזהה אותי בתור זאת שהוא ירד על האות m שלה. אני מסתכלת עליו, אני בודקת אותו - אין זכר בכל הפנים שלו לרגע ההוא. בין כל המגבות המפוספסות של בנטון, פשוט לא עלה לו בראש.

(האות האנגלית M, אורלי קסטל-בלום, מתוך 'רדיקלים חופשיים', עמ' 152-153)

פעילות לאחר הקריאה:

- נזמין את התלמידים לשתף אילו רגשות הם זיהו בסיפור. נבקש מהם לנסות להסביר מה בתיאור "הסגיר" את הרגש שבו הבחינו. (ניתן לחלק לתלמידים את הסיפור ולבקש מהם לסמן משפטים או מילים שמרמזים על הלך הרוח והרגשות. למשל- "כמו מערכת הגנה עצמית מקולקלת" שמלמדת על לחץ וחוסר אונים).
- נכתוב על הלוח את התחושות ואת המילים והמשפטים המצוטטים מהסיפור לטובת המשך הפעילות.
- נזמין את התלמידים להתחלק לקבוצות קטנות. כל קבוצה מוזמנת לבחור סצנה אחת מהסיפור ולהציג אותה. יש להסביר לתלמידים שחשוב שהרגש באותה סצנה יבוא לידי ביטוי וכמובן שניתן להוסיף ולהרחיב את הסצנה המתוארת.
- לכיתות מתקדמות- ניתן להזמין תלמיד שמעוניין בכך לשתף בחוויה (כל חוויה משמעותית- חיובית או שלילית) ולהזמין את שאר התלמידים לתאר מה עוד הם שמעו, מעבר למה שתואר.
- **למורה**- פעילות שכזו מתאימה רק לכיתות בהן יש אוירה מכבדת ובוגרת בין התלמידים.

דבר דבר על-אפניו (משלי כה יא)

רקע:

בקטע המקסים שלפנינו, השלישי בסדרת הסיפורים המתארים חוויות מימי בית הספר, מתאר עמוס עוז את מורתו – מורה זלדה, ונזכר בערגה במילים המיוחדות שהיתה מטעימה למצבים. מרכזיותן של המילים והפליאה שהן מעוררות בלב המספר (ויש לקוות- גם הקוראים), מזמנת מפגש של משחק במילים ובאסוציאציות שהן מעוררות בקרב התלמידים.

פעילות לפני הקריאה:

- נספר לתלמידים שאנחנו עומדים לקרוא סיפור שעוסק במילים ובתחושות שהם מעוררות. לפני הקריאה נעשה "חימום" ונשחק בעצמנו עם מילים. הכי חשוב- לא לחשוב יותר מידי. לכתוב מה שיוצא! 😊
- נחלק לתלמידים דף חלק וכלי כתיבה ונבקש מהם לכתוב בהתאם להנחיה שנגיד בכל פעם.

תרגיל 1-

השם שלי מתחרז עם:

חמש מילים שמתחילות באות מ':

שלוש מילים שמתחזרות עם שירה:

מילה שאני אוהב/ת לומר בשפה העברית:

מילה אופיינית של אמא/אבא שלי:

מילה שצריך להשתמש בה יותר כי היא חשובה:

מילה שאני לא מצליח/ה לבטא בעברית:

תרגיל 2- כתבו:

.....מילים קופצניות.

.....מילים חולמניות.

מילים

.....מתקתקות.

.....מילים מרירות.

מילים

.....פטפנטיות.

.....מילים "כלומיות".

.....מילים משעממות.

- נזמין את התלמידים לשתף.

הסיפור:

אחרי שסיימתי את כיתה א', עברתי בבת אחת מרשותה הגועשת של מורה-איזבלה רועת החתולים אל בין כפות-ידיה הקרירות והחרישיות של מורה-זלדה-של-כיתה-ב' (גם היא תמיד במלעיל, אבל בלי שום חתולים. וכמו אור יקרות תכול-אפור אופף את כולה וקורן ומרתק אותי מיד אל מעגלותיו). מורה-זלדה דיברה כה בשקט, עד שאם רצינו לשמוע לא די היה שנשתתק אלא היה הכרח לרכון לפנינו אל שולחנותינו. היינו יושבים אפוא רכונים לפניו בלי הרף, מן

הבוקר עד הצהריים, כי חששנו לאבד מילה: כל מה שדיברה מורה-זלדה היה מושך לב וקצת לא צפוי. כאילו למדנו אצלה שפה חדשה, לא רחוקה מאוד מן העברית ואף-על-פי-כן שונה וצובטת-לב: להרים היא קראה לפעמים הררים. לכוכבים - כוכבי שמים. התהום היתה תהום רבה והעצים נקראו אילנות, אף כי לרוב היו נקראים אצלה כל אחד ואחד בשמו. אם ביטאת בכיתה רעיון שמצא חן בעיניך, היתה מורה-זלדה מצביעה עליך ואומרת חרש: תסתכלו נא כולכם, הנה יש כאן ילד שטוף-אור. אם שקעה אחת הבנות בחלום בהקיץ, היתה מורה-זלדה מבארת לנו כי ממש כשם שאיש אינו אשם בנדודי-השינה שלו, כך אסור להאשים את נועה בנדודי-הערות הפוקדים אותה לפעמים. ללעג, לכל לעג שהוא, קראה מורה-זלדה בשם רעל. לשקר קראה נפילה או שבירה. לעצלות קראה בשם עופרת. לרכילות - עיני הבשר. הגאווה נקראה אצלה חורכת-כנפיים והוויתור, גם ויתור קטנטן, ואפילו ויתור על מחק או על תורך לחלק לכיתה את דפי הציור, כל ויתור היה נקרא בפיה ניצוץ [...] לפעמים הייתה מפסיקה את השיעור, שולחת את כולנו לשחק בחצר אך משאירה בכיתה שניים נבחרים שנמצאו ראויים להמשיך. הגולים שבחצר לא התענגו על השיעור החופשי אלא דווקא קינאו בנבחרים.

... אם אמרת בכיתה שרצונך לספר משהו לכולם, ואפילו באמצע עניין אחר, מיד הייתה מורה-זלדה מגביהה אותך ומושיבה על שולחנה שלה, שולחן המורה, בעוד היא מתיישבת במקומך על הספסל הקטן... על תנאי שתספר דברי טעם או תטען טענה מעניינת... לעומת זאת, אם דיברת שטויות או סתם ניסית למשוך תשומת לב, הייתה מורה-זלדה חורצת בקולה, שאין לפניו לא שחוק ולא קלות ראש: ... מספיק, הלוא עכשיו אתה פשוט גורע מכבודך בעינינו."

(עמוס עוז, מתוך: סיפור על אהבה וחושך, כתר, ירושלים, 2002. עמ' 327.)

פעילות לאחר הקריאה:

נזמין את התלמידים לבחור מילה או ביטוי אחד שמצאו חן בעיניהם ולצייר אותם באופן שיבטא את התחושות שהם מעוררים. ניתן לעשות את הפעילות על פלסטלינה או חימר במקום.

שאלות בעקבות הסיפור:

מה דעתכם על המורה? האם הייתם רוצים ללמוד אצל מורה שכזו? מדוע?